

spacer

przewodnik

po Arboretum Kórnickim

<http://rcin.org.pl>

Tomasz Bojarczuk
Władysław Bugała
Kinga Nowak-Dyjeta

Najstarsze drzewa Arboretum

Gatunek	Wiek	Obwód
Cypryśnik błotny	180 lat	502 cm
Wiąz szypułkowy	180 lat	552 cm
Mioryżab dwuklapowy	180 lat	314 cm
Platan klonolistny	160 lat	457 cm
Buk pospolity	280 lat	615 cm
Lipa drobnolistna	300 lat	374 cm
Świerk pospolity	200 lat	297 cm
Jesion wyniosły	180 lat	340 cm
Sosna zwyczajna	200 lat	272 cm
Sosna czarna	200 lat	295 cm
Orzech czarny	160 lat	418 cm
Dąb szypułkowy	160 lat	370 cm

Wiąz przy wejściu do Arboretum Fot. KB

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT DENDROLOGII

Tomasz Bojarczuk

Władysław Bugała

Kinga Nowak-Dyjeta

Spacer po Arboretum Kórnickim

„Założenie i utrzymanie Zakładu badania, tak na stokach gór, jak i na równinach, wszystkiego, co wchodzi w zakres hodowli, życia, ochrony i należytego wyzyskania wszelkiego rodzaju drzew, tak w kraju istniejących, jak zagranicznych, mogących się krajowi zdać, leśnych, ogrodowych, użytkowych, owocowych i ozdobnych, ich drewna, owoców, liści, soków. Piecza nad Ogrodami Kórnickimi!”.

*Z ustawy o powołaniu Fundacji Zakładu Kórnickie
(Dz. Ustaw nr 86, 1925 r.)*

KÓRNIK 2009

<http://rcin.org.pl>

tum – na zboczu opadającym ku dolinie jeziora. Można stwierdzić, że gleby są raczej ubogie, a dynamiczny wzrost drzewa i krzewy zawdzięczają korzystnym stosunkom wodnym.

Warunki klimatyczne Kórnika charakteryzują się niezbyt surowymi zimami i małą ilością opadów, zwłaszcza śniegu zimą. Częste są zimy typu atlantyckiego, z opadami deszczu lub krótko utrzymującego się śniegu, z powtarzającymi się odwilżami i temperaturą spadającą nieznacznie poniżej zera. Zdarzają się jednak, co kilkanaście lat, zimy bardzo surowe, z temperaturami poniżej -25°C , które w sposób decydujący ograniczają możliwości uprawy wielu wrażliwych na niskie temperatury drzew i krzewów. W minionym stuleciu szczególnie mroźne zimy występowały w latach 1917/18, 1928/29, 1939/40, 1940/41, 1955/56, 1962/63, 1986/87, a ostatnio 2005/06 r., kiedy temperatura spadła poniżej -30°C .

Okres od roku 1963 do 1986 odznaczał się natomiast zdecydowaną przewagą zim łagodnych lub nawet bardzo łagodnych. W tym też czasie w Arboretum wyrosły liczne i piękne okazy drzew i krzewów, które dotychczas spotkać można było tylko w krajach Europy Zachodniej (cyprysiki, cedry, cedrzyńce, szydlice japońskie, zimozielone krzewy liściaste w tym liczne różaneczniki, a także magnolie, paulownie i wiele innych).

Roczna suma opadów w Kórniku wynosi około 500 mm. Ostatnio przeważają jednak lata bardzo suche z roczną sumą opadów niewiele ponad 400 mm. Wprost katastrofalne pod tym względem dla wielu drzew i krzewów były bardzo suche lata 1982 i 1983, kiedy to roczna suma opadów wynosiła zaledwie 310 i 449 mm, a w roku 2003 – 400 mm. Również ostatnie lata z suchym, upalnym lipcem i sierpniem pogłębiły deficyt wody. ■

Zima

Fot. KIND

Instytut Dendrologii PAN
62-035 Kórnik
ul. Parkowa 5
tel. (0-61) 8170 033
fax (0-61) 8170 166
www.idpan.poznan.pl
idkornik@man.poznan.pl

AUTORZY ZDJĘĆ

Tomasz Bojarczuk (TB)
Krzysztof Borkowski (KB)
Krzysztof Izbrandt (KI)
Kazimierz Jakusz (KJ)
Piotr Kosiński (PK)
Tomasz Leski (TL)
Kinga Nowak-Dyjeta (KND)
Lesław Rachwał (LR)
Elżbieta Szubert (ES)

KOREKTA

Anna Ryks-Jagodzińska
Dominik Tomaszewski

ISBN 978-83-925266-8-1

OPRACOWANIE GRAFICZNE I SKŁAD

DONAR Tadeusz Donarski
tadeusz.donarski@wp.pl

DRUK

Betmor Poligrafia s.c.
betmor@betmor.pl

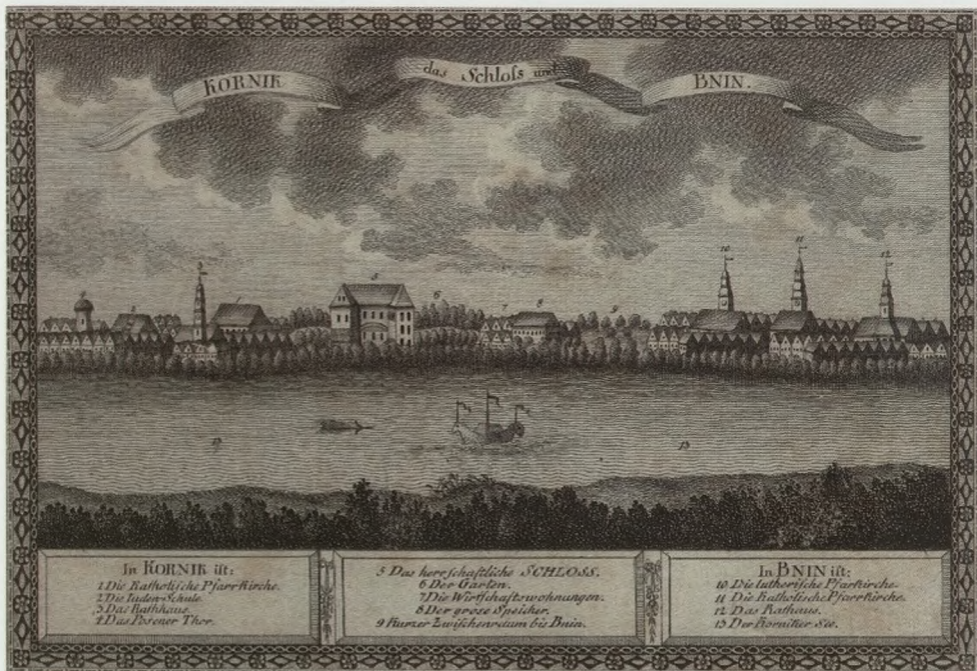
KRÓTKA HISTORIA ARBORETUM W KÓRNIKU

Arboretum Kórnickie jest od dawna znanym w Polsce i za granicą zbiorem obcych drzew i krzewów. Należy do największych pod względem liczby gatunków i odmian roślin parków dendrologicznych w Europie Środkowej. Może się również poszczycić najstarszymi w Polsce kolekcjami drzew i krzewów. Wiele egzemplarzy o imponujących rozmiarach liczy sobie dzisiaj 150-180 lat. Pochodzą one z pierwszego okresu wpro-

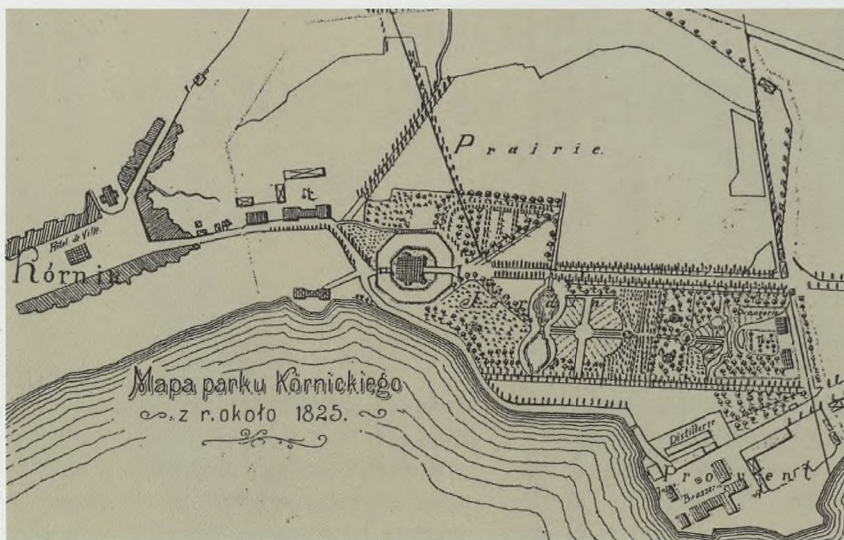
dzania obcych gatunków do uprawy w parku kórnickim.

Historia powstania Arboretum w Kórniku sięga pierwszej połowy XIX w. i jest ściśle związana z osobami dwóch ostatnich właścicieli Kórnika z rodu Działyńskich – Tytusa oraz jego syna Jana.

Jednak już znacznie wcześniej teren obecnego Arboretum zajmował park otaczający siedzibę właścicieli – Zamek Kórnicki. Burzliwe były losy zamku i parku, należały one do różnych właścici-

Panorama Kórnika i Bnina z przełomu XVII-XVIII w.

Mapa z roku 1825

cieli, przeważnie do rodów możnych i o bogatej przeszłości historycznej. Były wielokrotnie przebudowywane w stylach obowiązujących w danej epoce, popadały w ruinę i zaniedbanie w okresach wojen lub zmian właścicieli, by po latach podnieść się z upadku i olśnić wielkością. W starych dokumentach zachowały się również wzmianki o ogrodzie otaczającym zamek, świadczące o tym, że ówczesni właściciele Kórnicka dbali o estetyczny wygląd nie tylko samej siedziby, ale także najbliższego jej otoczenia.

Historia zamku oraz jego dawnych właścicieli (Górków, Czarnkowskich) jest obszernie przedstawiona w przewodnikach i innych wydawnictwach poświęconych Zamkowi Kórnickiemu i tam właśnie zainteresowanych nią odsyłamy (np. R. Kašinowska, Zamek w Kórniku, 1998; B. Dolczewska, Zamek w Kórniku, 2002). Wspomnieć jednak warto, że najdawniejsze wzmianki o Zamku Kórnickim pochodzą z XIV w. Niemal do końca XVI w. Kórnik należał do znanej wówczas w Polsce rodziny Górków.

W drugiej połowie XVIII w. gruntownie przebudowano Zamek i jego otoczenie. Ówczesna właścicielka Zamku – **Teofila z Działyńskich Szoldrska-Potulicka** („Biała

Dama” z portretu zachowanego w zbiorach Zamku Kórnickiego) – urządziła park w modnym wówczas stylu francuskim, ze strzyżonymi żywopłotami, sztucznymi sadzawkami oraz wodotryskami i kamiennymi figurkami. Zachowały się plany sytuacyjne parku kórnickiego z tego okresu. Wynika z nich, że ogród francuski zajmował stosunkowo niewielką część dzisiejszego Arboretum.

Do najstarszych zachowanych w Arboretum dawnych budowli parkowych należy oryginal-

Tytus Działyński

Fot. KJ

Aleja Lipowa, zdjęcie z roku 1960

ny budynek, pawilon parkowy na kwaterze 13, w którym mieści się obecnie niewielka ekspozycja przekrojów pni drzew, próbek drewna, szyszek, owoców i nasion wielu roślin drzewiastych z całego świata. W salach pawilonu odbywają się zebrania naukowe i wystawy. Pierwotnym elementem tego budynku jest ośmiościenna rotunda z połowy XVIII w., budowla charakterystyczna dla dawnego parku francuskiego. W latach 40. XIX w. została przez Tytusa Działyńskiego powiększona

o przybudówkę, przeznaczoną na bibliotekę. Nieopodal znajdował się pawilon wschodni, którego fundamenty odkryto w czasie badań archeologicznych w latach 1998-99. Oba pawilony służyły niegdyś, zgodnie z duchem baroku, ogrodowej rekreacji.

Z dawnego ogrodu francuskiego pozostały do naszych czasów fragmenty alei lipowo-grabowych, które wówczas były zapewne strzyżone. Z końca XVIII w. pochodzą także nieliczne już dzisiaj stare drzewa w Arboretum. Są to przede wszystkim lipy, świerki, buki i dęby. Wiele z nich w ostatnich latach gwałtownie zamiera. Silne wichury i katastrofalne w skutkach susze zniszczyły wiele tych wspaniałych drzew.

Nowy okres w historii parku kórnickiego rozpoczął się z chwilą objęcia Kórnicka w 1826 r. przez **Tytusa Działyńskiego** (1796-1861). Arystokrata ten wielokrotnie zapisał się w historii Wielkopolski pierwszej połowy XIX w. Zasłużył się on szczególnie swą szeroką działalnością polityczną i kulturalną. W 1827 r. Tytus Działyński rozpoczął przebudowę Zamku, która trwała aż do jego śmierci w 1861 r. Prowadził równocześnie gruntowną przebudowę parku otaczającego Zamek. Park został po-

Źródło: Biblioteka Kórnicka

Jan Działyński w stroju polskim

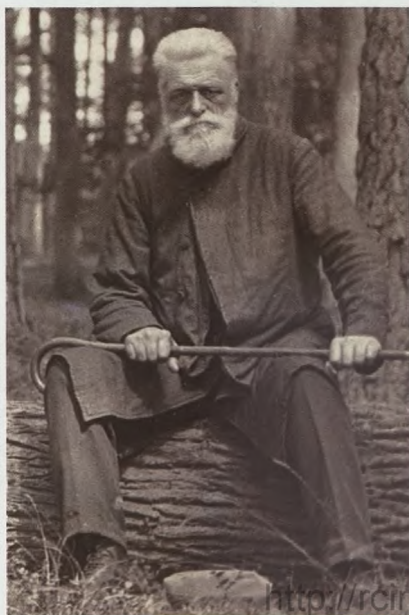
6 większony o nowe tereny w kierunku południowym i wschodnim oraz urządzony w stylu angielskim (krajobrazowym), który w tych czasach zaczął wypierać ciasne ogrody francuskie. Parki krajobrazowe, o dużych przestrzeniach naturalnych łąk i rozległych trawnikach, z dalekimi perspektywami i swobodnymi grupami drzew i krzewów, stwarzały jednocześnie duże możliwości wprowadzania licznych gatunków i odmian, których tak wiele przybywało w owych czasach do europejskich ogrodów. Tytus Działyński szczególnie interesował się obcymi gatunkami drzew i krzewów, co zna-

lazło swój wyraz w powstaniu w Kórniku bogatych kolekcji roślin drzewiastych.

W zbiorach Biblioteki Kórnickiej zachowały się oryginalne rachunki za rośliny sprowadzone przez Tytusa Działyńskiego z wielu zakładów ogrodniczych we Francji, Anglii, Belgii i Niemczech. Wymienić tu można takie firmy szkółkarskie jak: James Booth w Hamburgu, E. Benary w Erfurcie, L. Van Houtte w Gandawie, Vilmorin-Andrieux w Paryżu, Haage Schmidt w Erfurcie i wiele innych.

Najwięcej drzew i krzewów sprowadził Działyński do Kórnika około 1845 r. Były wśród nich liczne gatunki po raz pierwszy wprowadzone do uprawy w Wielkopolsce, jak np.: **przeorzechy** (*Carya ovata* i *C. laciniosa*), **orzech czarny** (*Juglans nigra*), **magnolia drzewiasta** (*Magnolia acuminata*), **jodła grecka** (*Abies cephalonica*), **sosna wejmutka** (*Pinus strobus*), **cypryśnik błotny** (*Taxodium distichum*) i inne.

Tytus Działyński zmarł w 1861 r., pozostawiając park nie tylko zmieniony architektonicznie, ale także powiększony o nowe tereny, starannie urządzony i wzbogacony o liczne nowe gatunki drzew i krzewów. Park stał się terenem doświadczalnych upraw nowych roślin drzewiastych. Idea wzbogacenia krajowej flory o nowe rośliny nadające się do uprawy w Polsce została podjęta przez syna Tytusa – **Jana Działyńskiego** (1829-1880), z zamiłowania

Źródło: Biblioteka Kórnicka

Władysław Zamoyski

Fot. TL

ogrodnika-dendrologa, a co więcej – człowieka o starannym przyrodniczym wykształceniu. Jan Działyński studiował w Paryżu, głównie systematykę roślin oraz geografie drzew i krzewów. Odbywał liczne podróże po krajach Europy Zachodniej, zwiedzając najznakomitsze wówczas zakłady ogrodnicze i firmy nasienne, z którymi następnie utrzymywał stały kontakt. Sprowadzał imponujące jak na owe czasy ilości drzew i krzewów, zarówno w formie nasion, jak i roślin. Tylko w 1876 r. **sprowadził do Kórnika 240 gatunków i odmian drzew i krzewów iglastych. Jan Działyński zgromadził w Kórniku bardzo bogatą kolekcję drzew i krzewów w określonym celu – miał to być, jak sam się wyrażał, „ogród botaniczny szkoły leśnej”.**

Zachowała się bogata korespondencja Jana Działyńskiego, z której dowiadujemy się o jego zamiłowaniach dendrologicznych, dużej wiedzy ogrodniczej oraz znajomości zasad introdukcji i aklimatyzacji drzew. Do Kórnika i Gołuchowa sprowadzał drzewa i krzewy także z naturalnych stanowisk z Tatr i Karpat. Szczególną uwagę poświęcał drzewom iglastym. Utrzymywał stały kontakt z najwybitniejszym wówczas dendrologiem francuskim A. Carrièrem. W Kórniku zgromadził najbogatszą w Europie Środkowej kolekcję drzew i krzewów, która liczyła sobie około 1500 gatunków. Równie bogate były kolekcje w Gołuchowie.

Jan Działyński zmarł bezpotomnie w 1880 r. Dobra kórnicka wraz z Zamkiem i parkiem

odziedziczył jego siostrzeniec Władysław Zamoyski (1853-1924).

Władysław Zamoyski – ostatni właściciel Kórnika – młodzieńcze lata spędził we Francji. Władze pruskie zakazały mu osiedlenia się w Kórniku ze względów politycznych, przebywał więc w Galicji, w Zakopanem. Na początku XX w., po kilkuletnich staraniach, wykupił Morskie Oko i otaczające je lasy dla Polski. Wrócił do Kórnika dopiero po pierwszej wojnie światowej. Krótco przed śmiercią (1924 r.) przekazał dobra kórnicka wraz z Zamkiem i Arboretum narodowi polskiemu, tworząc **Fundację Zakłady Kórnickie**. Fundacja działała do roku 1952, kiedy ówczesny rząd przekazał częściowo jej mienie Polskiej Akademii Nauk jako instytucji, której cele były zbieżne ze statutem Fundacji. Po wielu latach starań i zabiegów Fundacja Zakłady Kórnickie została restytuowana w 2002 r.

W 1926 r. na stanowisko dyrektora Ogródów Kórnickich został powołany **Antoni Wróblewski** – botanik, dendrolog i mykolog, a także ogrodnik-praktyk znający tajniki sadownictwa i szkółkarstwa. Podczas 17 lat swej pracy w Kórniku doprowadził park i znajdujące się w nim kolekcje drzew i krzewów do ponownego rozkwitu. Poza zbiorami dendrologicznymi, które u schyłku lat trzydziestych liczyły około 3000 gatunków i odmian, zgromadził także w Kórniku bogate kolekcje pomologiczne. Rozwinął dział szkółkarski i powiększył obszar

7

szkółek do 20 ha. Nawiązał kontakty z licznymi ogrodami botanicznymi, arboretami i zakładami szkółkarskimi w Europie, Azji Wschodniej i Ameryce Północnej, skąd otrzymywał nowe gatunki drzew i krzewów. Przebudował i na nowo urządził niektóre części

Fot. PK

Arboretum oraz wprowadził w układzie kolekcji system rodzajowy, co oznaczało, że gatunki i odmiany poszczególnych rodzajów (np. klony, brzozy, kaliny, suchodrzewy, leszczyny itd.) wysadzone były obok siebie.

Brak miejsca w starym parku był przyczyną wyjścia z niektórymi kolekcjami poza jego granice, na teren dawnych szkółek. Dużą zasługą Wróblewskiego było także sporządzenie szczegółowej dokumentacji kolekcji dendrologicznych.

Antoni Wróblewski był dyrektorem Ogrodów Kórnickich do wybuchu wojny w 1939 r. Usunięty przez okupantów z tego stanowiska, pracował w Kórniku jako ogrodnik do śmierci, tj. do kwietnia 1944 r.

W 1933 r. utworzony został w Kórniku pierwszy dział organizowanego Zakładu Badania Drzew i Lasu pod nazwą „Ogrody Kórnickie, Dział Dendrologii i Pomologii”. Skromna z początku placówka naukowa działająca przy Arboretum miała się rozwinąć w latach powojennych w prężny i znany dzisiaj zakład naukowy – Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk.

Po drugiej wojnie światowej Arboretum Kórnickie należało początkowo do reaktywowanej na krótko Fundacji Zakładów Kórnickich. W 1952 r. wraz z rozbudowującą się placówką naukową kierowaną przez prof. dr. Stefana Białoboka (1909-1992) zostało przejęte przez Polską Akademię Nauk. Od tego czasu Arboretum jest częścią Instytutu Dendrologii PAN.

W latach 1960-1970 kolekcje dendrologiczne zostały znacznie rozszerzone na tereny położone na wschód od starego parku (po przeciwnej stronie ul. Parkowej). Do Arboretum przyłączono w ten sposób obszar około 8 ha. Niektóre kolekcje (jabłonie, lilaki, forsycje, tawuły) przeniesiono na teren dawnych szkółek i sadów pomologicznych, stanowiących zaczątek nowych powierzchni Arboretum. Od 1970 r. nowe kolekcje drzew i krzewów, głównie różaneczników, azalii oraz gatunków iglastych, zaczęto wysadzać na terenie lasu doświadczalnego **Zwierzyniec**, położonego za Jeziorem Kórnickim. Tak powstało nowe Arboretum w warunkach leśnych. ■

POŁOŻENIE I WARUNKI ŚRODOWISKOWE

Arboretum Kórnickie położone jest nad brzegiem Jeziora Kórnickiego między Kórnikami i Bninem. Od brzegu jeziora oddzielone jest drogą z Kórnika do Śremu oraz wąskim pasem wybrzeża.

Od strony wschodniej Arboretum przylega do ulicy Parkowej, która oddziela je od terenu dawnych szkółek. Ostatnio w tym kierunku postępuje powiększenie Arboretum i rozbudowa kolekcji. Tutaj teren wznosi się i przechodzi w płaską wysoczyznę położoną kilkanaście metrów nad poziomem jeziora. W nowej części

Arboretum, położonej po wschodniej stronie ulicy Parkowej, mieści się Instytut Dendrologii PAN i tereny doświadczalne.

Stara część parku, położona w dolinie Jeziora Kórnickiego, znajduje się na niegdyśszych bagnach, po których pozostały fragmenty podmokłych łąk. W pobliżu Zamku, gdzie dawniej urządzony był ogród francuski (dzisiejsze sekcje 7, 9, 10, 13), teren został sztucznie podwyższony przez nasypanie warstw ziemi. Także główna aleja lipowa, biegnąca od Zamku w kierunku południowym, prowadzi skrajem bagna po sztucznie usypanej grobli.

Fot. TL

Wiosna

Fot. ES

Bzy lilaki – maj

10

Najniżej położone tereny Arboretum, wzdłuż rowów, zajmują łąki z naturalną roślinnością zielną, z malowniczymi kępami **wierzy szarej**, **derenia białego** i naturalnymi grupami **olch** oraz **jesionów**. Tego typu roślinność i bliskie sąsiedz-

two jeziora sprawiają, że panują tu stosunki wodne sprzyjające wzrostowi wielu drzew i krzewów. Rekompensuje to w znacznym stopniu niewielką i niewystarczającą dla wielu drzew i krzewów sumę opadów rocznych, zwłaszcza przy coraz częstszych ostatnio i długo trwających suszach. Postępujące z roku na rok obniżenie poziomu wody gruntowej jest w Wielkopolsce szczególnie wyraźne i wpływa bardzo niekorzystnie na roślinność drzewiastą.

Na terenie Arboretum jest kilka sztucznych zbiorników wodnych. Poza fosą otaczającą Zamek niewielkie stawy znajdują się na terenie sekcji 2, 3 i 9 oraz na sekcji 15 największy staw, o powierzchni blisko 1 ha. Ten zbiornik zbudowano w 1955 r. na terenie wilgotnej, bagnistej łąki.

Gleby na terenie Arboretum są mocno zróżnicowane. Przeważają gleby lekkie, piaszczyste, na podłożu gliniastym lub podścielone torfem. W miejscach najniższych (wilgotne łąki) występują gleby torfiaste (torfy pojezierne o odczynie zasadowym). Gleby gliniaste zajmują niewielką powierzchnię głównie w nowej części Arbore-

Fot. KND

Jesień

PRZEWODNIK SZCZEGÓŁOWY

Proponujemy dwie trasy zwiedzania, zaznaczone na załączonym planie. Pierwsza prowadzi przez najbardziej interesującą część kolekcji drzew i krzewów w Arboretum, druga, odchodząca od środkowej części alei lipowej, prowadzi nieco dłuższą trasą w kierunku południowym i wschodnim. Poza trasami liczne drzewa i krzewy opatrzone są etykietami, na których obok nazwy polskiej i łacińskiej podana jest ojczyzna danego gatunku oraz numer inwentarza. Przy szczególnie interesujących okazach umieszczone są tablice z krótką charakterystyką oraz datą wprowadzenia do uprawy (introdukcji) w Europie, Polsce i Kórniku.

Trasa 1

Do Arboretum wchodzimy przez furtkę przy pawilonie obok Zamku. Tuż za furtką, po prawej stronie, rośnie najstarszy w Arboretum okaz **miłorzębu dwuklapowego** (*Ginkgo biloba*) posadzony tu w czasach Tytusa Działyńskiego (ok. 1830 r.), ma więc około 180 lat. Drzewo to pochodzi z Chin, gdzie jest gatunkiem reliktowym i ende-

micznym. Należy do grupy roślin, które żyły na Ziemi w odległych epokach geologicznych, a do naszych czasów przetrwał tylko ten jeden gatunek. Miłorząb jest drzewem dwupiennym, na jednych okazach rozwijają się tylko kwiaty męskie, a na innych tylko żeńskie i na tych pojawiają się nasiona podobne do małej śliwki, otoczone mięsistą osnówką. Bardzo oryginalne są wachlarzykowate, dwuklapowe liście o równoległym unerwieniu. Jesienią przebarwiają się one na kolor cytrynowożółty. Miłorząb sadzony jest czasem w parkach jako osobliwość dendrologiczna, a zarazem piękne drzewo ozdobne.

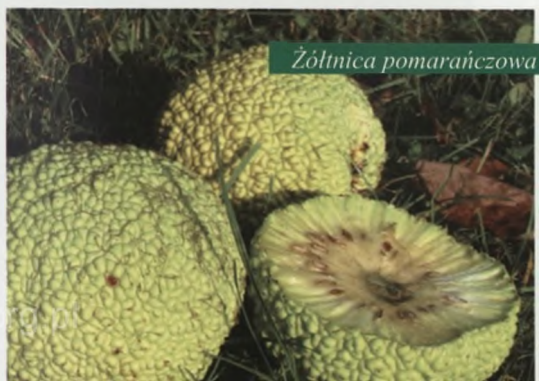
Nieco w głębi, przy bramie wjazdowej, widoczny jest potężny okaz **kłęka kanadyjskiego** (*Gymnocladus dioica*), o malowniczej, rzadkiej koronie i dużych, podwójnie pierzastych liściach, które rozwijają się bardzo późno w końcu maja. Jesienią liście wcześniej żółkną i opadają. Kłęk pochodzi ze środkowej i wschodniej Ameryki Północnej.

Tuż przy wejściu, po lewej stronie, rośnie drzewiasty okaz **brzostownicy japońskiej** (*Zelkova serrata*) i **klon winolistny** (*Acer cissifolium*), pochodzący także z Japonii. Po prawej

12

Milorząb dwuklapowy

Żółtnica pomarańczowa

Fot. ES

<http://rcin>

stronie widzimy dwa niewysokie drzewa o wychylonych pniach, gęstych koronach i ciernistych pędach. Jest to **żółtnica pomarańczowa** (*Maclura pomifera*) – drzewo z rodziny morwowatych, którego ojczyzną jest Ameryka Północna. Jedno z nich jest żeńskie i na nim można zobaczyć latem i jesienią duże, kuliste owoce przypominające nieco pomarańcze. Godny obejrzenia jest również potężny okaz 200-letniego **wiązu szypułkowego** (*Ulmus laevis*), którego korona wznosi się majestatycznie na wysokość ponad 30 m. Jest to jeden z najokazalszych wierzchołów w naszym kraju. Tuż za nim rośnie otoczona szerokim krzewem cisa, **ewodia koreańska** (*Euodia danielii*) – niewielkie drzewo o pierzastych liściach. W sierpniu jego korona pokrywa się drobnymi, białymi, miododajnymi kwiatami, wabiącymi roje pszczół. Ewodia pochodzi z Chin i Korei.

Nad brzegiem fosy zamkowej rośnie stary okaz **perukowca podolskiego** w odmianie purpurowej (*Cotinus coggygia* ‘Purpurea’), odznacza się on ciemnopurpurowymi liśćmi i wyjątkowymi kwiatostanami, które w czasie kwitnienia są gęsto pokryte purpurowo- różowymi włoskami.

Nieopodal rosną **żywotniki olbrzymie** (*Thuja plicata*), szybko rosnące, o gęstych, stożkowatych koronach. Pochodzą one z Ameryki Północnej. Za grupą żywotników, z lewej strony mostku prowadzącego do Zamku, zauważymy gęstą, walcowatą koronę samotnej **limby** (*Pinus cembra*). Posadzona została prawdopodobnie przez samego Władysława Zamoyskiego, który był miłośnikiem Tatr. Limba jest gatunkiem sosny występującym w wysokich górach Europy (u nas tylko w Tatrach) oraz na Syberii.

Z lewej strony, za głazem – z symbolem Arboretum Kórnickiego – rośnie kilkanaście drzew **bożodrzewu Giralda** (*Ailanthus giraldii*). Gatunek ten pochodzi z Chin i charakteryzuje się bardzo dużymi, pierzastymi liśćmi oraz gładką korą na grubych pniach. Wśród tych drzew rosną również liczne krzewy **jaśminowców** (*Philadelphus*), które na początku czerwca okrywają się obficie białymi, pachnącymi kwiatami. Spotkać możemy także odmiany o kwiatach pełnych. Znanych jest około 65 gatunków jaśminowca, pochodzących z Azji Wschodniej (Chiny, Korea, Japonia), Ameryki Północnej, Europy Południowej i Kaukazu.

Po lewej stronie drogi znajduje się stary okaz **orzeszniaka pięciolistkowego** (*Carya ovata*), a obok niego **sosna czarna** (*Pinus nigra*) o szerokiej, parasolowatej koronie. Sosna czarna, której wiele starych i młodszych okazów rośnie w Arboretum, pochodzi z Europy Południowej. Jest wytrzymała na suszę i mrozy, a także odporna na zanieczyszczenia powietrza.

Za sosną, gdzie droga się rozdziela, rośnie stary, niewielki okaz **lipy amerykańskiej** (*Tilia americana*) z dużymi liśćmi i żółtawymi kwiatami pojawiającymi się w lipcu.

Nieco dalej, wśród kępy jaśminowców i żylistków, spostrzeżemy drzewo **igliczni trójcierniowej** (*Gleditsia triacanthos*) o luźnej koronie i pierzastych liściach. Jest to drzewo północnoamerykańskie należące do rodziny strączkowatych, podobnie jak robinia. Na pniu widoczne są ostre rozgałęzione ciernie, a jesienią i zimą na gałęziach wiszą długie, poskręcone brązowe strąki z nasionami.

Wracamy do trasy zwiedzania i przechodzimy obok niewielkiego skweru, na którym rośnie

Perukowiec podolski odm. purpurowa

Magnolia purpurowa

kilkanaście młodych krzewów magnolii. Do wyróżniających się należą odmiany **magnolii pośredniej** (*Magnolia x soulangeana*): 'Rustica Rubra' – o ciemnoróżowych, okazałych kwiatach i 'Speciosa' (odm. okazała) – o wyprostowanym pokroju i kwiatach biało-różowych. Wczesnym kwitnieniem wyróżnia się kwitnąca na biało **magnolia gwiaździsta** (*Magnolia stellata*), pochodząca z gór japońskiej wyspy Honshu. Najbardziej interesująca jest **magnolia purpurowa** (*Magnolia liliiflora* 'Nigra'), której kwiaty mają ciemnopurpurowe zabarwienie z silnym połyskiem. Kwitnie najpóźniej z rosnących tu magnolii, a często jej pojedyncze kwiaty ukazują się jeszcze latem. Czerwonopurpurowymi kwiatami wyróżnia się odmiana 'Susan', jedna z najcenniejszych magnolii selekcji amerykańskiej. W Polsce pierwsze krzewy tej odmiany zostały posadzone w Arboretum przed 30 laty.

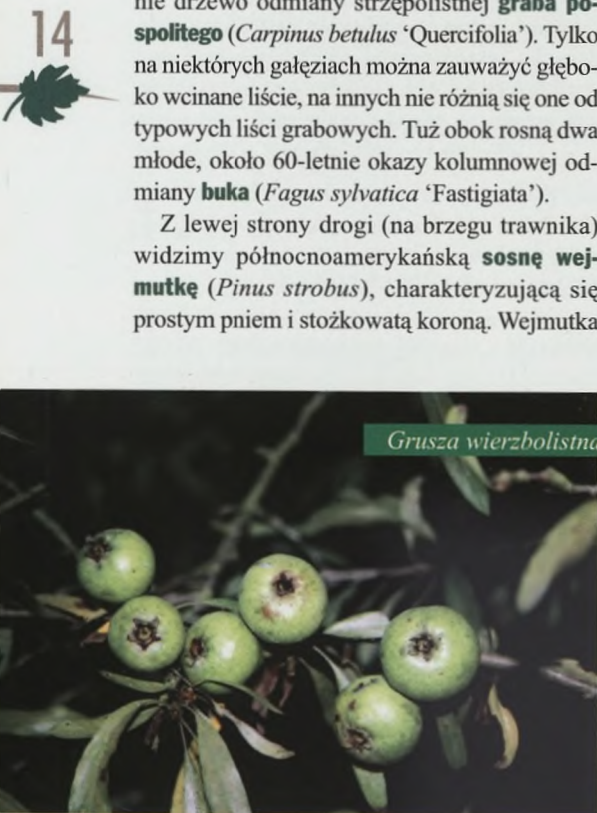
Po przeciwnej stronie drogi, tuż nad fosą, rośnie drzewo odmiany strzępolistnej **graba pospolitego** (*Carpinus betulus* 'Quercifolia'). Tylko na niektórych gałęziach można zauważyć głęboko wcinane liście, na innych nie różnią się one od typowych liści grabowych. Tuż obok rosną dwa młode, około 60-letnie okazy kolumnowej odmiany **buka** (*Fagus sylvatica* 'Fastigiata').

Z lewej strony drogi (na brzegu trawnika) widzimy północnoamerykańską **sosnę wejmutkę** (*Pinus strobus*), charakteryzującą się prostym pniem i stożkowatą koroną. Wejmutka

należy do sosen 5-igłowych o miękkich igłach i długich szyszkach. Od wielu lat jest sadzona w parkach w całej niemal Europie. Znane są także próby jej uprawy w lasach. Dochodzimy do potężnego **buka** (*Fagus sylvatica*) o grubym pniu pokrytym bluszczem. Buk ten należy do najstarszych drzew w Arboretum, jego wiek szacuje się na 280 lat. Jeszcze do niedawna można było podziwiać jego nisko osadzoną koronę. W ostatnich latach potężne dolne konary obłamały się i korona drzewa jest poważnie uszkodzona. Ziemię pod koroną pokrywa zwarty dywan **bluszczu** (*Hedera helix*). Roślina ta występuje w całej Europie, również w Polsce. Można ją często spotkać w formie dziczykałej w wielu parkach i na starych cmentarzach.

Zbliżamy się do dwóch starych okazów magnolii, tutaj rozpoczyna się szeroka aleja, stanowiąca główną oś parku. Biegnie ona od Zamku aż do południowej granicy pod Bninem na długości prawie 600 m. Po prawej stronie, na niskiej rabacie przy fosie, rośnie kilka interesujących krzewów iglastych, między innymi **świerki karłowe** (*Picea abies* 'Pygmaea'), **żywotniki** odmiany 'Umbraculifera', **jałowce sabińskie** (*Juniperus sabina*), odmiana niska **jałowca zwyczajnego** (*Juniperus communis* 'Repanda'), ścielący się po ziemi japoński **jałowiec rozesłany** (*Juniperus procumbens*), oryginalna **mikrobiota syberyjska** (*Microbiota decussata*) i karłowe odmiany **żywotnika zachodniego** (*Thuja occidentalis* 'Hoseri') oraz lawendy i płozące się trzmieliny. Na środku rabaty rośnie stare drzewo **gruszy wierzbolistnej** (*Pyrus salicifolia*) o szerokiej, kopulastej koronie ze zwisającymi gałęziami. Jej wąskie, pokryte szarym kutnerem liście, podobne są do wierzbowych, stąd rozpowszechniło się błędne przekonanie, że jest to grusza szczepiona na wierzbie. Drzewo złamało się w czasie huraganu w styczniu 2007 r. i pozostał po nim tylko pień pokryty bluszczem. Nieopodal posadzono młody okaz tej pochodzącej z suchych obszarów Kaukazu rośliny.

Po obu stronach alei rosną stare, 70-letnie, duże krzewy **magnolii pośredniej** (*Magnolia*

Fot. ES

x *soulangeana*). Jest to mieszaniec chińskich magnolii (*M. denudata* i *M. liliiflora*) otrzymany w 1825 r. w szkółkach we Fremont pod Paryżem. Kielichowate kwiaty, białe, z różowym odcieniem, obficie okrywają krzewy przed rozwojem liści w kwietniu i maju.

Ten fragment Arboretum został urządzony w latach 1926-1936. Wiele drzew i krzewów posadzono wówczas symetrycznie po obu stronach drogi. Rosną tu szerokie, stare krzewy **bukszpanu** (*Buxus sempervirens*), a za nimi różne odmiany cisów. Szczególnie interesująca jest odmiana **cisa** o kolumnowej, wąskiej koronie i żółtawych igłach (*Taxus baccata* 'Fastigiata Aurea'), zwana także złocistym cisem irlandzkim. Przy samej drodze dostrzeżemy dwa wysokie okazy kolumnowej złocistej odmiany **żywotnika** (*Thuja occidentalis* 'Aureoscens'). Odmiana ta została wyhodowana w Kórniku w 1932 r. i należy do najpiękniejszych form barwnych żywotnika zachodniego. Za szerokimi i gęstymi krzewami cisów i bukszpanów widoczne są w głębi (z prawej strony) różne drzewa iglaste. Blżej Zamku, za magnolią, zwraca uwagę piękna sylwetka **świerka serbskiego** (*Picea omorika*), dalej dwa dorodne **świerki srebrzyste** (*Picea pungens* 'Glauca') i **dagleżja zielona** (*Pseudotsuga menziesii*) z najwyższej wznoszącą się koroną. Dagleżja zielona należy u nas do najszybciej rosnących drzew iglastych,

Fot. KI

pochodzi z Ameryki Północnej. Obok niej widoczne są niższe sinoniebieskie **jodły kalifornijskie** (*Abies concolor*), okazy tego drzewa będziemy spotykali w innych częściach Arboretum, jego ojczyzną jest również zachodnia Ameryka Północna. Jodła w młodości rośnie szybko i tworzy regularną, stożkowatą koronę, jest bardzo wytrzymała na suszę i niskie temperatury.

Przechodzimy obok pomnika z głazów polnych. Umieszczona na nim tablica upamiętnia twórców Arboretum Kórnickiego: Tytusa Działyńskiego, jego syna Jana i siostrzeńca Jana Działyńskiego – Władysława Zamoyckiego. Tuż obok leżą kamienne elementy fontanny z XVIII w., misa i lew, z którego

paszczy tryskała niegdyś woda. Kamienny lew wspierał się dawniej na herbie Działyńskich.

Za pomnikiem widoczna jest duża grupa różnych drzew iglastych. Wśród nich wyróżniają się piękne okazy **żywotnika olbrzymiego** (*Thuja plicata*), liczne, szeroko rozrośnięte cisy i kolumnowe formy **żywotnika zachodniego** (*Thuja occidentalis* 'Columna'). Na rozległym trawniku zobaczyć można **cebulicę syberyjską** (*Scilla sibirica*), która wczesną wiosną tworzy tu modre kobierce. Jest to roślina cebulowa o drobnych, dzwinkowatych, niebieskich kwiatach. Pochodzi ze środkowej Rosji i Ukrainy.

Trasa zwiedzania prowadzi w prawo, obok stożkowato uformowanego cisa i dwóch okazałych drzew **orzecha czarnego** (*Juglans nigra*) pochodzącego z Ameryki Północnej. Owoce, podobne do orzecha włoskiego, pokryte są zieloną, aromatycznie pachnącą łupiną. Drewno orzecha czarnego, bardzo cenne, o ciemnym zabarwieniu, było dawniej używane do wyrobu drogich mebli.

Trasa prowadzi przez sekcje 9, 13 i 16. Po prawej stronie (sekcja 9), w grupie drzew iglastych, rosną młode **limby koreańskie** (*Pinus*

koraiensis), **jodły kalifornijskie** (*Abies concolor*) oraz **świerki srebrzyste** (*Picea pungens* 'Glauca') i **świerki serbskie** (*Picea omorika*). Z prawej strony mijamy rosnące tuż przy drodze samotne drzewo **orzeshnika siedmiolistkowego** (*Carya laciniosa*) o strzępiasto łuszczącej się korowinie.

Z lewej strony, za orzechami czarnymi, widoczny jest drzewiasty okaz **magnolii japońskiej** (*Magnolia kobus*), która kwitnie pod koniec kwietnia, a nieco dalej, blisko dróżki, rośnie młody **buk** o zwisających gałęziach i purpurowych liściach (*Fagus sylvatica* 'Purpurea Pendula') oraz nieco starszy **buk „płaczący”** (*F. sylvatica* 'Pendula') o liściach zielonych i zwisających pędach. Z lewej strony, za dróżką, widoczna jest także szeroka korona okazałego buka. Wiosną jego liście zabarwiają się na kolor ciemnopurpurowy, który latem nie jest już tak intensywny. Jest to **buk czerwono-listny** (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), często spotykany w starych parkach. Drugie drzewo tej odmiany widoczne jest z prawej strony drogi za wspomnianym wyżej orzesznikiem siedmiolistkowym.

Dochodzimy do miejsca, gdzie trasę przecina droga prowadząca w lewo do szerokiej głównej alei. Z prawej strony, widoczny jest w głębi niewielki staw, otoczony wysokimi drzewami starych olch, buków, jesionów, lip i klonów. Staw jest pozostałością po parku francuskim z XVIII w. Blisko drogi (tuż przy skrzyżowaniu) rośnie jeszcze jeden wyjątkowy **buk** z charakterystycznymi głęboko powcinanymi liśćmi. Jest to **odmiana strzępolistna** (*Fagus sylvatica* 'Asplenifolia').

Za dróżką odchodzącą w prawo zauważymy dwa okazałe drzewa. Są to **magnolia drzewiasta** (*Magnolia acuminata*) i **miłorząb** (*Ginkgo biloba*). Drzewa te, jak i inne tu rosnące, liczą około 150 lat. Magnolia drzewiasta pochodzi z Ameryki Północnej. W czerwcu ukazują się na drzewie zielonkawożółte kwiaty, trudne do zauważenia wśród szerokich liści.

Z lewej strony drogi mijamy grupę drzew iglastych i liściastych, pod którymi posadzone kilkanaście lat temu krzewy azalii i różanecz-

Orzesznik siedmiolistkowy

Fot. KND

Różaneczniki

Fot. KI

ników. Rośliny te wymagają specyficznych warunków uprawy, m.in. gleb kwaśnych (pH 5) i wysokiej wilgotności powietrza. Kwiaty azalii i różaneczników pojawiają się w drugiej połowie maja i zwracają uwagę różnorodnością barw. Znanych jest kilkadziesiąt ich odmian. Bogata kolekcja tych pięknych krzewów znajduje się w nowej części Arboretum oraz w specjalnej kolekcji w lesie doświadczalnym Zwierzyniec, za Jeziorem Kórnickim. W drugiej połowie maja organizowane są Dni Azalii i Różaneczników, które cieszą się ogromną popularnością.

Między różanecznikami, blisko drogi, rośnie niewielkie drzewo **magnolii parasolowatej** (*Magnolia tripetala*), o słabo rozgałęzionych pędach i bardzo dużych, eliptycznych liściach osadzonych na wierzchołkach gałęzi. W czerwcu zobaczyć można także kremowe kwiaty, a jesienią szyszkowate, duże i ciężkie owocostany. Magnolia ta pochodzi z południowo-wschodnich terenów Ameryki Północnej.

W głębi widać inne interesujące drzewa iglaste. Na uwagę zasługują dwa duże, kilkudziesięcioletnie okazy **choiny kanadyjskiej**

(*Tsuga canadensis*) z drobnymi igłami i cienkimi, wiotkimi gałęziami. Ojczyzną tego drzewa jest wschodnia część Ameryki Północnej. Są one lepiej widoczne z wewnętrznej ścieżki między różanecznikami. Przed choinami rośnie niewielki świerk (około 5 m) o gęstej szeroko stożkowatej koronie i drobnych gałązkach. Jest to rzadko spotykana karłowata odmiana **świerka pospolitego** (*Picea abies* 'Pyramidalis Robusta').

Dochodzimy do miejsca, gdzie droga się rozdziela. Widzimy tu młode drzewko **kasztana jadalnego** (*Castanea sativa*) o eliptycznych, ościsto ząbkowanych liściach. Kasztan jadalny pochodzi z południowej Europy, gdzie jest powszechnie uprawiany z uwagi na smaczne owoce. Niestety, jest to drzewo wrażliwe na niskie temperatury, u nas często przemarza, a owoce w naszym klimacie dojrzewają bardzo rzadko.

Kierujemy się drogą prowadzącą w lewo, tuż obok potężnego **platana klonolistnego** (*Platanus x hispanica* 'Acerifolia').

W rozwidleniu dróg rośnie jeden z piękniejszych w Arboretum drzewiastych cisów, a za

Kasztań jadalny

Tulipanowiec amerykański

Fot. KND

Fot. ES

nim jeszcze jedno stare drzewo orzesznika pięciolistkowego (*Carya ovata*) o wysokim pniu.

Za platanem należy zwrócić uwagę na okaz trójpniowej **lipy srebrzystej**, zwanej także **węgierską** (*Tilia tomentosa*). Lipa ta pochodzi z południowo-wschodniej Europy, jest wytrzymała na suszę i niskie temperatury. Charakteryzuje się srebrzystym zabarwieniem spodniej strony liści. Dawniej była często sadzona w miastach jako cenne drzewo alejowe. Za platanem i lipą rośnie grupa kilku wysokich **jodeł nikko** (*Abies homolepis*). Jest to jedna z wielu jodeł japońskich, która w naszym klimacie jest całkowicie wytrzymała na niskie temperatury. Będziemy jeszcze wielokrotnie spotykali to wyjątkowe drzewo.

Z prawej strony, za okazałym, drzewiastym cisem rośnie młody **buk** o lekko powcinanych liściach. Jest to **odmiana dębolistna** (*Fagus sylvatica* 'Quercifolia'). Nieco w głębi widoczny jest wysoki **tulipanowiec amerykański** (*Liriodendron tulipifera*). Niestety, to wspaniałe drzewo zostało przed kilkunastu laty mocno uszkodzone uderzeniem pioruna. Wierzchołek został złamany, a pień rozłupany na znacznej długości. Tulipanowiec pochodzi z Ameryki Północnej, odznacza się oryginalnymi, klapowanymi liśćmi z sercowato wyciętym wierzchołkiem. W czerwcu ukazują się na gałązkach kielichowate kwiaty podobne do tulipanów, zielonkawe, z pomarańczowo zabarwionymi od wewnątrz płatkami.

Dalej, tuż przy ścieżce, zwraca uwagę młode drzewo **dębu czerwonego** (*Quercus rubra*), które również pochodzi z Ameryki Północnej.

Charakteryzuje się ostro klapowanymi liśćmi przebarwiającymi się jesienią na kolor czerwono-brązowy. Dąb czerwony jest bardzo wytrzymały na niskie temperatury i suszę. Często uprawiany w lasach, bywa także sadzony w parkach i przy drogach.

Z lewej strony drogi, naprzeciw tulipanowca, rośnie stary, około 130-letni, wysoki krzew **ośnieży czteroskrzydłowej** (*Halesia tetraptera*). Został on rozłamany przez padające drzewo i teraz z pnia odbijają liczne młode pędy. Jest to gatunek północnoamerykański, bardzo dekoracyjny i wytrzymały na niskie temperatury. W maju krzewy pokrywają się białymi, dzwinkowatymi kwiatami, a oskrzydłone owoce długo utrzymują się na gałązkach, nawet przez całą zimę.

Nieco dalej rosną drzewkowate okazy innego gatunku – **ośnieży drzewiastej** (*Halesia monticola*) z południowo-wschodnich terenów Ameryki Północnej. Ona także jest wytrzymała na mrozy i kwitnie równie obficie jak gatunek poprzedni. Drzewka ośnieży drzewiastej są znacznie młodsze, liczą około 70 lat.

Za ośnieżami, w głębi, znajduje się duży, ponadstuletni krzew **oczaru wirginijskiego** (*Hamamelis virginiana*) z Ameryki Północnej. Krzew ten zakwita u nas w październiku i listopadzie, kiedy opadają przebarwione na żółto liście. Niepozorne kwiaty są żółte i mało efektowne.

Trochę dalej, również z lewej strony drogi, rosną wysokie krzewy **głogownika kosmatego** (*Photinia villosa*) ze wschodniej Azji. Jest to krzew z rodziny różowatych, o drobnych, ostro

Ośnieża czteroskrzydła

Fot. KND

piłkowatych liściach przebarwiających się jesienią na kolor intensywnie czerwony lub pomarańczowy. Bardzo dekoracyjne są również drobne szkarłatne owoce. Za głógownikiem widzimy rozrośnięte krzewy **oczaru japońskiego** (*Hamamelis japonica*) charakteryzującego się drobnymi żółtymi lub pomarańczowoczerwonymi kwiatami ukazującymi się, w lutym i marcu, na długo przed rozwojem liści. Jesienią liście przebarwiają się na kolor pomarańczowy, żółty lub czerwony. Wszystkie gatunki oczarów są krzewami wytrzymałymi na niskie temperatury.

Bliżej drogi dostrzeżemy dwa krzewy **obielii Korolkowa** (*Exochorda korolkowii*) pochodzącej z południowo-wschodniej Azji Środkowej (Góry Pamirsko-Altajskie). W maju krzewy pokrywają się białymi kwiatami. Obielia jest cennym krzewem ozdobnym, zwłaszcza dla zadrzewień osiedlowych w miastach. Obok roślinie niewysokie, ponadstuletnie drzewo

derenia jadalnego (*Cornus mas*), wyróżniająca się szeroką koroną. Dereń jadalny pochodzi z południowo-wschodniej Europy, Kaukazu i Azji Mniejszej. Jest bardzo wytrzymały na mrozy i suszę. Drobne żółte kwiaty ukazują się na gałązkach już pod koniec marca lub w kwietniu, przed rozwojem liści. Jesienią dojrzewają czerwone, jadalne owoce wielkości małej śliwki. Owoce derenia wykorzystywane są na przetwory i na nalewki. W tym celu drzewo to było dawniej w Polsce często uprawiane.

Dochodzimy do budynku zwanego Pawilonem lub Muzeum Dendrologicznym. Na jego tle wyróżnia się 100-letni drzewiasty **cis polspolity** (*Taxus baccata*). Ostatni odcinek drogi, którą szliśmy do Pawilonu, prowadził przez teren sekcji 13. Zarówno z prawej, jak i z lewej strony drogi, znaczną część tej sekcji porasta stary drzewostan liściastych gatunków krajowych, głównie są to graby i lipy. Drzewa te liczą około 150-180 lat i osiągnęły tu (zwłaszcza lipy) potężne rozmiary oraz znaczną wysokość (do 30 m), co świadczy o korzystnych dla nich warunkach glebowych.

Z lewej strony Pawilonu rośnie kilkupniowa lipa posadzona na początku lat pięćdziesiątych. Jest to siewka **lipy drobnolistnej** (*Tilia cordata*) o liściach, które w czasie rozwijania odznaczają się kolorem żółtym.

Przed Pawilonem rozciąga się szeroka polana otoczona różnymi drzewami iglastymi, są to bardzo stare, 180-letnie świerki, sosny wejmutki, sosny czarne i modrzewie. Należy pamiętać, że w XVIII w. był to teren parku francuskiego i być może z tego okresu pochodzą

Oczar

Fot. KND

najstarsze drzewa iglaste. W ostatnich latach wiele tych sędziwych okazów zginęło na skutek suszy. Cała polana (sekcja 16) otoczona jest różnowiekowymi cisami, od tych liczących ponad 150 lat do licznie występujących tu siewek. Stanowią one doskonałe tło dla posadzonych przed kilku laty i stale dosadzanych różaneczników i azalii.

Na polanie rosną dwa drzewa **sosny żółtej** (*Pinus ponderosa*) z Ameryki Północnej, charakteryzującej się długimi igłami i dość dużymi, kłującymi szyszkami. Sosna żółta, podobna nieco do sosny czarnej, jest wytrzymała na niskie temperatury oraz na suszę, niestety jest rzadko spotykana w naszych parkach. Za sosnami żółtymi zwraca uwagę wyjątkowy **świerk pospolity** (*Picea abies*) ugałęziony do samej ziemi. Wierzchołek tego drzewa został przed kilku laty złamany przez burzę. Obecnie w miejscu złamania pojawiły się nowe pędy wierzchołkowe.

Po lewej stronie świerka, pod ścianą wysokich drzew iglastych, rośnie efektowny świerk o wiotkich, zwisających drobnych gałązkach. Jest to **świerk Brewera** (*Picea breweriana*) po-

chodzący z Ameryki Północnej (Oregon, północna Kalifornia), wytrzymały na niskie temperatury, ale w naszych warunkach wolno rosnący. Jest rzadko spotykany nawet w kolekcjach dendrologicznych.

Dochodzimy do szerokiej alei lipowej, z prawej jej strony rośnie kilkanaście najstarszych 300-letnich drzew, mocno zniszczonych, z wypróchniałymi pniami i odłamanymi przez burze konarami. Liczba tych sędziwych drzew zmniejsza się z każdym rokiem. Za lipami zachował się także rząd starych **grabów** (*Carpinus betulus*), które również są pozostałością dawnego parku francuskiego z XVIII w.

W tym miejscu rozpoczyna się druga proponowana trasa spaceru, znacznie dłuższa, która prowadzi w prawo aleją lipową. Jej opis znajduje się na str. 36

Kierujemy się w lewo w stronę Zamku. Z prawej strony otwiera się widok na podmokłe łąki z kępami **wierzby szarej** (*Salix cinerea*). Od wczesnej wiosny wśród traw i turzyc zakwitają rośliny charakterystyczne dla naturalnych łąk: kaczeniec, kuklik, firletka, wiązówka błotna i jaskry.

Po lewej stronie alei znaczną część sekcji 13 pokrywa stary drzewostan liściastych gatunków krajowych, głównie grabów, lip i buków. Na skraju kolekcji różaneczników rośnie grupa drzew iglastych, wśród których wyróżnia się zwisająca forma **świerka pospolitego** (*Picea abies* 'Inversa'). Drzewa tej odmiany przyjmują rozmaite kształty i zwracają uwagę niespotykanym wyglądem. W środku grupy rosną **świerki japońskie**

(*Picea koyamai*) o sztywnych sinzielonych igłach i brązowoczerwonej łuszczonej się korze.

Przy skrzyżowaniu szerokiej alei z drogą, którą pójdziemy w prawo, rośnie potężny **platan klonolistny** (*Platanus x hispanica* 'Acerifo-

Platan klonolistny

lia'), jest to mieszaniec gatunku północnoamerykańskiego (*Platanus occidentalis*) i eurazjatyckiego (*P. orientalis*). Od wielu lat drzewa te są sadzone w parkach Europy Zachodniej, jak również w Polsce. Platan jest cennym drzewem parkowym i alejowym. Na tle starego cisa rośnie drzewo **cypryśnika błotnego** (*Taxodium distichum*), o prostym, wysokim pniu (drugi okaz rośnie nieopodal, na skraju łąki). Nieco w głębi za cypryśnikiem zwrócić należy uwagę na wysoko wyrastającą (ponad 30 m), strzelistą koronę **jodły olbrzymiej** (*Abies grandis*). Jest to najstarszy, 80-letni okaz tej jodły w Arboretum. Jodła olbrzymia rośnie bardzo szybko i dorasta w swojej ojczyźnie (Ameryka Północna) do 100 m wysokości. Zbliżamy się do drogi odchodzącej w lewo. Na narożniku przyciąga wzrok szeroki krzew **leszczyny** ze zwisającymi gałęziami (*Corylus avellana* 'Pendula'), a za drogą rośnie okaz znanej nam już japońskiej **jodły nikko** (*Abies homolepis*). Przed jodłą nikko możemy zauważyć niski krzew **derenia rozłogowego** o zielonkawożółtych pędach (*Cornus stolonifera* 'Flaviramea').

Zwracamy się w kierunku łąki i po drewnianym podejściu dochodzimy do miejsca, gdzie rośnie drugi **cypryśnik błotny** (*Taxodium disti-*

chum) o rozłożystej, swobodnie rozrastającej się koronie osadzonej na niskim pniu. Cypryśnik pochodzi z południowo-wschodnich rejonów Stanów Zjednoczonych. Rośnie najczęściej w dolinach wielkich rzek (Missisipi), na terenach bagnistych i zalewanych przez wody powodziowe (Floryda, pd. Teksas), tworząc tam rozległe lasy. Od dawna uprawiany jest w Europie i często sadzony w parkach. Igły opadają na zimę razem z niezdrewniałymi pędami, podobnie jak u metasekwoi chińskiej. Największą jednak osobliwością tego drzewa są tzw. korzenie oddechowe (pneumatofory). Są to guzowate lub kolankowate narośla na korzeniach wyrastające ponad powierzchnię wilgotnego gruntu lub wody. Zbudowane są z luźnej tkanki i przystosowane do doprowadzania powietrza do systemu korzeniowego rozwiniętego w bagnistej pozbawionej powietrza glebie. Korzenie oddechowe, bardzo dobrze wykształcone, możemy oglądać tylko u drzewa rosnącego na wilgotnej łące. Rosnące tu cypryśniki liczą około 190 lat i są najstarszymi drzewami tego gatunku w Polsce.

Wracamy na ścieżkę i kierujemy się w prawo. Z lewej strony mijamy dużą grupę **żylistków** (*Deutzia*). Znanych jest około 50 ga-

Cypryśnik błotny

tunków występujących we wschodniej Azji, w Himalajach, a nawet w Meksyku. W Polsce uprawia się kilka gatunków i liczne odmiany. Są to krzewy dorastające do 3 m wysokości, gęste i szeroko rozrośnięte. Ich kwiaty są białe i różowe, pojedyncze lub pełne, w groniastych lub wiechowatych kwiatostanach. Żyłistki kwitną pod koniec maja i w czerwcu. Zimą 2005/2006 r. krzewy żylistków silnie przemarzły.

Dochodzimy do mostka na kanale, przy którym rośnie kilka młodych drzew **cyprysnika błotnego** (*Taxodium distichum*) i **metasekwoi chińskiej** (*Metasequoia glyptostroboides*). Jest to podobne do cyprysika błotnego drzewo, które zrzuca igły na zimę wraz z niezdrewniałymi pędami. Igły te są miękkie, delikatne, przed opadnięciem brązowieją. Metasekwoja została znaleziona w Chinach w 1942 r. w prowincji Syczuan. Jej odkrycie było wielką rewelacją przyrodniczą. Nasiona nowo odkrytego drzewa trafiły do amerykańskich i europejskich ogrodów botanicznych. Arboretum dostało pierwsze nasiona w 1948 r. Najstarszy okaz uzyskany z nich rośnie na kwaterze 3.

Po stronie prawej widzimy duży staw, możemy podziwiać otaczające go grupy różnych drzew. Za groblą od strony zachodniej dostrzeżemy grupę kilkunastu 70-letnich cyprysników błotnych. Jesienią ich igły przed opadnięciem przebarwiają się na kolor czerwono-brązowy. Drzewa tego gatunku, ale znacznie młodsze, widoczne są na wyspie i przeciwnym brzegu stawu.

Za stawem (po prawej stronie drogi), za malowniczą grupą **olszy czarnej** (*Alnus glutinosa*), rosną dwa młode drzewa **buka wschodniego** (*Fagus orientalis*), który pochodzi ze wschodniej części Półwyspu Bałkańskiego i z Kaukazu. Jego liście są nieco większe niż u innych buków i pięknie przebarwiają się jesienią.

Tuż przy drodze rośnie młody okaz **buka o zwisających gałęziach** (*Fagus sylvatica* 'Pendula'), a nieco dalej potężny **buk zwyczajny** (*F. sylvatica*). Buk jest gatunkiem krajowym, w lasach tworzy czyste drzewostany zwane buczynami lub rośnie przemieszany z innymi ga-

tunkami drzew. W Arboretum spotykamy liczne okazy tych drzew.

Z lewej strony mijamy rozległą łąkę otoczoną zwartymi grupami różnych drzew liściastych. Na skraju grupy rośnie młody okaz interesującej formy **klonu jesionolistnego** (*Acer negundo* 'Flamingo'), o liściach wiosną bladoloróżowych, później biało obrzeżonych, możemy także zauważyć kilka krzewów **pęcherznicy** o ciemnopurpurowych liściach (*Physocarpus opulifolius* 'Diabolo'). Nieco dalej mijamy **wiąz szypułkowy** (*Ulmus laevis*) z charakterystycznie deskowato spłaszczonymi nasadami korzeni. Wiąz szypułkowy jest jedynym z 3 krajowych gatunków, który skutecznie oparł się groźnej chorobie – tzw. holenderskiej chorobie wiązków. Prawie całkowicie wyginęły w Polsce, podobnie jak i w innych krajach Europy, **wiąz górski** (*Ulmus glabra*) i **polny** (*Ulmus minor*).

Za wiązem, z prawej i lewej strony drogi, znajduje się dość bogata kolekcja **klonów**

Fot. KND

(*Acer*). Rodzaj ten obejmuje około 115 gatunków występujących w Europie, Ameryce Północnej i Azji, szczególnie licznie w Chinach i Japonii. Wszystkie klony odznaczają się ogromnym zróżnicowaniem kształtu blaszki liściowej. Jest wśród tych drzew i krzewów, bo znane są również liczne klony krzewiaste, wiele cennych roślin ozdobnych. Niemal wszystkie klony charakteryzują się intensywnym kolorem jesiennych liści. Po lewej stronie, blisko drogi, rośnie kilka młodych **klonów włoskich odmiany tępolistnej** (*Acer opalus* var. *obtusatum*), a nieco głębiej drzewo północnoamerykańskiego **klonu wielkolistnego** (*Acer macrophyllum*) o bardzo dużych, 3-5-klapowych liściach. Tuż przy drodze rośnie niewielkie drzewo **klonu jawora** (*Acer pseudoplatanus*). Kora na pniu łuszczy się podobnie jak u platana, jednakże ma zabarwienie czerwono-brązowe. Jawor jest gatunkiem krajowym, często sadzonym w parkach i przy drogach. W lasach wyrasta na potężne drzewo o wysokości do 35 m. Za jawo-

rem, także z lewej strony, rośnie krzewiasty okaz **klonu włoskiego** (*Acer opalus*) o tępo klapowanych liściach. Jest bliskim krewniakiem naszego jawora.

Z prawej strony drogi znajduje się również kilka rzadkich gatunków klonów. Najbliżej drogi rośnie krzew **klonu okrągłolistnego** (*Acer circinatum*) z Ameryki Północnej z liśćmi okrągłymi i ostro klapowanymi. Nieco dalej od drogi rosną dwa duże okazy **klonu winolistnego** (*Acer cissifolium*) pochodzącego z Japonii. Jego liście są pierzaste, jesienią żółte lub czerwone. Jeszcze dalej od drogi zauważymy również japoński **klon Miyabego** (*Acer miyabei*) o owłosionych pędach i dużych, pięcioklapowych liściach.

Obok kolekcji klonów zwraca uwagę duża grupa **skrzydłorzeczków kaukaskich** (*Pterocarya fraxinifolia*). Jest to drzewo z rodziny orzechowatych, charakteryzuje się dużymi, pierzastymi liśćmi i owocami, które nie przypominają znanych nam orzechów. Są one drobne, oskrzydłone i zebrane w długie zwisające grona. Skrzydłorzeczek kaukaski wydaje liczne odrośla korzeniowe i w ten sposób drzewo rozrasta się z czasem szeroko, zajmując coraz większą przestrzeń. Rosnący tu okaz ma około 80 lat. Przed grupą skrzydłorzecza rosną dwa młode **klony pensylwańskie** (*Acer pennsylvanicum*), pochodzące ze wschodniej Ameryki Północnej. Kora na ich pniach jest zielona, z białymi prążkami.

Po lewej stronie drogi leży pień **topoli czarnej** (*Populus nigra*). Było to ostatnie, tak potężne drzewo tego gatunku w Arboretum. Kiedyś rośło ich tu znacznie więcej, zostały posadzone na terenie parku pod koniec XVIII w. Okaz, który oglądamy, liczył zatem ponad 200 lat i osiągnął już kres swojego życia.

Tuż za powaloną topolą rośnie **sosna wydmowa** (*Pinus contorta* var. *latifolia*), jej korona jest wąska, a korowina tafelkowato splekana. Pochodzi z Ameryki Północnej, w Europie (w niektórych krajach) jest częściej uprawiana w lasach, ale rzadko sadzona w parkach.

Nieco dalej znajduje się niewielkie drzewko **głogu krwistego** (*Crataegus sanguinea*) o du-

Aleja
Generalowej
Zamoyskiej

żych, ostro klapowanych liściach i sporych czerwonych owocach. Głóg ten rośnie dziko na Syberii, a u nas jest spotykany w parkach. Szczególnie efektownie wygląda w czasie kwitnienia (maj) i dojrzewania owoców (wrzesień). Za głogiem widoczna jest **jodła olbrzymia** (*Abies grandis*) pochodząca z zachodnich rejonów Ameryki Północnej. Jodła ta ma ciemnozielone, błyszczące igły i piękny pokrój. Drzewo to spotkaliśmy już wcześniej. W głębi spostrzec możemy potężną **lipę wielkolistną** (*Tilia platyphyllos*) oraz okazały **dąb szypułkowy** (*Quercus robur*) o szerokiej koronie.

Po drugiej stronie drogi rośnie stare drzewo północnoamerykańskiego **dębu błotnego** (*Quercus palustris*) z grubym i wysokim pniem. Liście dębu błotnego są głęboko klapowane, o klapach ostro zakończonych. Jesienią przebarwiają się na kolor ciemnoczerwony.

Zbliżamy się do kręgu ze skrzyżowaniem dróg. Z lewej strony drogi zwraca uwagę stary, szeroki, drzewiasty okaz cisa. Przy kręgu znajduje się pomnik poświęcony pamięci Antoniego Wróblewskiego, pierwszego dyrektora Ogrodów Kórnickich po utworzeniu w 1925 r. Fundacji Zakłady Kórnickie. Wokół pomnika

posadzono przed kilkunastu laty różne drzewa iglaste. Wśród nich wyróżnią się młode okazy **sosny wejmutki** (*Pinus strobus*), **świerków srebrzystych** (*Picea pungens* 'Glauca') oraz **cyprysiki Lawsona** ze złocistożółtymi gałązkami (*Chamaecyparis lawsoniana* 'Stewartii') i złocista odmiana **żywotnika zachodniego** (*Thuja occidentalis* 'Aurescens').

Po prawej stronie mijamy aleję lipową, biegnącą łagodnym łukiem na długości blisko 200 m. Jest to tzw. Aleja Generałowej Zamowskiej posadzona około 1890 r. i nazwana tak na cześć Jadwigi z Działyńskich Zamowskiej (1830-1923), matki fundatora Władysława Zamowskiego, a siostry ostatniego właściciela Kórnika z rodu Działyńskich – Jana. Aleja składa się głównie z **lip drobnolistnych** (*Tilia cordata*) i nielicznych okazów **lipy szerokolistnej** (*T. platyphyllos*). Drzewa zostały posadzone bardzo gęsto (w odstępach jednodetrowych), wobec czego wytworzyły wysokie, proste pnie i jednostronnie na zewnątrz rozgałęzione korony. Wnętrze alei, latem zawsze cieniste, stwarza wrażenie wysokiego sklepienia wspartego na gęstej kolumnadzie pni. Spacer tą aleją, zwłaszcza w czasie kwitnienia lip, dostarcza dodatkowych wrażeń w postaci intensywnego zapachu kwiatów i brzęku zbierających nektar pszczół.

W tym miejscu łączą się obie trasy spaceru.

Z prawej strony rosną stare, okazałe cisy, a z lewej buki i bardzo stare, 150-letnie, graby. Za bukiem, pod którego koroną rozpościera się dywan bluszczu, skręcamy w prawo (sekcja 12). W tej części sekcji wysadzono w latach 30. kolekcję rzadkich krzewów, pochodzących głównie z Chin i Japonii. Większość drzew i krzewów, na które pragniemy zwrócić uwagę, rośnie z lewej strony łukowato biegnącej dróżki. Tu rosną również najpiękniejsze w Arboretum okazy **grujecznika japońskiego** (*Cercidiphyllum japonicum*). Są

Fot. KIND

Kiełichowiec wonny

to wielopniowe drzewa osiągające wysokość do 18 m. Ich niewielkie okrągławe liście jesienią żółkną, a opadając wydzielają przyjemny, specyficzny słodkawy zapach. Grujecznik pochodzi z Japonii.

Za pierwszym drzewem grujecznika mijamy szeroko rozrośnięte krzewy **parrocji perskiej** (*Parrotia persica*) o szerokich, jajowatych, tępo ząbkowanych liściach i łuszczącej się szerokimi płatami korze (podobnie jak u platana). Liście parrocji przybierają jesienią kolor żółty, pomarańczowy i czerwony. Krzew ten rośnie dziko na Zakaukaziu (Lenkoran) oraz w Iranie, gdzie jest drzewem, natomiast u nas przybiera formę krzewiastą. Jego drewno jest bardzo twarde.

Po drodze mijamy krzew **kiełichowca wonnego** (*Calycanthus floridus*) o eliptycznych liściach i wiśniowobrazowych kwiatach ukazujących się na gałązkach przez całe lato. Kiełichowiec pochodzi z Ameryki Północnej i jest krzewem wytrzymałym na niskie temperatury.

Tuż za kiełichowcem rośnie drzewko z charakterystycznymi dużymi, magnoliowatymi liśćmi. Jest to północnoamerykański **urodlin trójłatkowy** (*Asimina triloba*), drzewo bardzo rzadkie nawet w kolekcjach dendrologicznych. Owoce w smaku przypominają banany i są jadalne, ale w naszych warunkach zawiązują się rzadko. Wczesną wiosną przed rozwojem liści ukazują się na gałązkach brązowoczerwone

Urodlin trójłatkowy

Fot. ES

kwiaty z szeroko rozpostartymi płatkami, opadającymi po przekwitnięciu.

Nieco dalej przy drodze (także z lewej strony) rosną dwa niewielkie drzewka **styraka japońskiego** (*Styrax japonica*). W czerwcu zaobserwować można białe, dzwonkowate kwiaty zwisające na cienkich, długich szypułkach, a pod koniec lata i jesienią widoczne są zielonkawe owoce – pestkowce. Styrak jest rośliną bardzo dekoracyjną, ale jeszcze mało znaną.

Po prawej stronie drogi rośnie okazały krzew **oczaru wirginijskiego** (*Hamamelis virginiana*),

26

Dawidia chińska

Fot. KIND

który poznaliśmy już wcześniej. Z lewej strony na łuku drogi uwagę zwraca drzewko o dość dużych, sercowatych liściach i łuszczącej się na pniu korze. Jest to **dawidia chińska** (*Davidia involucrata*) pochodząca z Chin. Wiosną, równocześnie z rozwojem liści (maj), ukazują się na gałązkach niepozorne kwiaty zebrane w główkowate kwiatostany. Każdy kwiatostan otoczony jest dwiema białymi płatkowatymi podsadkami. Całość do złudzenia przypomina duży kwiat zwisający na długiej szypułce. Podsadki opadają po przekwitnięciu. Jesienią na długich szypułkach widoczne są zielone owoce wielkości małej sliwki. Dawidia jest u nas drzewem rzadko spotykanym nawet w ogrodach botanicznych. Rośnie wolno i kwitnie dopiero po kilkunastu latach. W czasie bardzo surowych zim przemarza.

Obok dawidii rosną stare krzewy **oczarów** (*Hamamelis*) o charakterystycznych, szerokich, krótkoogonkowych liściach, przebarwiających się jesienią na kolor intensywnie żółty, pomarańczowy lub czerwony. Szczególnie cenny jest **oczar miękkołosy** (*H. mollis*) pochodzący z Chin, mający miękko owłosione, dość duże liście. Oczary zakwitają zimą, kiedy temperatura dłuższy czas utrzymuje się powyżej zera, lub wczesną wiosną (w marcu). Kwiaty są żółte, z wąskimi, wstęgowatymi płatkami. Wszystkie oczary są krzewami bardzo wytrzymałymi na niskie temperatury, jednak cierpią podczas suszy.

W głębi kwatery widoczne jest wysokie drzewo **orzeshnika siedmiolistkowego** (*Carya laciniosa*), który pochodzi z Ameryki Północnej (drugie drzewo rośnie nieco dalej). Kora na pniu łuszczy się długimi płatami. Orzesznik, zwany także hikorą, należy do rodziny orzechowatych i ma owoce podobne do innych orzechów, jednakże niesmaczne.

Przed orzesznikiem, tuż przy drodze, rośnie niewysoki krzew **fotergilli amerykańskiej** (*Fothergilla monticola*) o liściach podobnych do oczarów, również przebarwiających się jesienią na kolor pomarańczowy lub szkarłatny. Białe kwiaty w wyprostowanych, krótkich kwiatostanach ukazują się w maju.

Po prawej stronie drogi mijamy grupy wielopniowych, wysokich **olch** (*Alnus glutinosa*). Drzewa te osiągnęły tu rzadko spotykane rozmiary (do 32 m wysokości). Liczą około 100-120 lat.

Z lewej strony drogi, a nieco dalej i z prawej, rosną piękne okazy **grujecznika japońskiego** (*Cercidiphyllum japonicum*), które poznaliśmy już wcześniej. Bliżej drogi widzimy rzadkie krzewy **leszczynowców** (*Corylopsis platypetala* i *C. spicata*), pochodzące z Japonii. Żółte kwiaty w krótkich, zwisających kwiatostanach ukazują się na gałązkach wczesną wiosną (marzec-kwiecień), przed rozwojem liści.

Orzesznik siedmiolistkowy

Fot. KB

Za bramą i ul. Parkową, po prawej stronie, znajduje się druga część Arboretum, dostępna dla zwiedzających podczas imprez majowych. Mieści się tam Instytut Dendrologii PAN i tereny doświadczalne.

Nasza trasa prowadzi w lewo, spacerujemy bowiem po terenie „starego” Arboretum.

Z prawej strony (sekcja 6b) rosną stare drzewa znanego nam już **orzesznika siedmiolistkowego** (*Carya laciniosa*) oraz liczne drzewa **skrzydlorzeczów** (*Pterocarya*), przede wszystkim **skrzydlorzeczka kaukaskiego** (*Pterocarya fraxinifolia*). Rośnie tu również podobny

skrzydlorzecz chiński (*P. stenoptera*) o dużych, pierzastych liściach.

Po lewej stronie, na kwaterze 12, rosną **żylistki** (*Deutzia*). Są to piękne krzewy ozdobne z rodziny skalnicowatych, pochodzące głównie z Chin i Japonii. Poza gatunkami botanicznymi znane są liczne ich mieszańce oraz odmiany. Żylistki odznaczają się obfitym kwitnieniem w drugiej połowie maja, są jednak wrażliwe na mrozy i przemarzają podczas surowych zim.

Przed skrzyżowaniem, z lewej strony (sekcja 12), tuż przy drodze, rośnie niewysokie drzewko

Oczar – jesienne przebarwienie liści

Ambrowiec amerykański

Fot. ES

ambrowca amerykańskiego (*Liquidambar styraciflua*), którego 5-klapowe liście, podobne do klonu, mają dłoniasty kształt. Jesienią liście przebarwiają się na czerwono. Ambrowiec jest drzewem dorastającym w swojej ojczyźnie (Ameryka Północna) do wysokości 45 m. U nas rośnie wolno, a podczas surowych zim często przemarza.

Za ambrowcem dostrzeżemy niewielkie drzewko bardzo rzadko u nas spotykanej, pochodzącej z Chin, **lipy Henry'ego** (*Tilia henryana*), która charakteryzuje się późnym okresem kwitnienia (wrzesień – październik). Inne gatunki lip kwitną w czerwcu i lipcu.

Skrećmy w prawo przed starymi drzewami grabów. Po prawej stronie rozciąga się kwatery 6, gdzie tuż przy drodze rosną krzewy różnych gatunków **kolcosiłow** (*Acanthopanax*) o pędach pokrytych cierniami. Pochodzą one z południowo-wschodniej Azji, głównie z Chin.

Po lewej stronie drogi, na narożniku, rośnie wysoki krzewiasty okaz **graba sercolistnego** (*Carpinus cordata*), który pochodzi z Japonii, Korei i północnych Chin.

Wchodzimy w obręb liczącej kilkadziesiąt gatunków i odmian kolekcji **suchodrzewów** (*Lonicera*). Suchodrzewy różnią się między sobą liśćmi, kwiatami i owocami. Są wśród nich gatunki wytrzymałe na mrozy i na suszę, spotykane w parkach miejskich, odznaczające się także szybkim wzrostem i obfitym ulistnieniem.

Do najbardziej znanych należy **suchodrzew tatarski** (*Lonicera tatarica*) o kwiatach różowych i czerwonych lub pomarańczowych owocach. Są wśród nich również gatunki rzadko spotykane, bardzo ozdobne, ale nie zawsze dostatecznie wytrzymałe na mrozy. Do takich należy **suchodrzew gruczołkowy** (*Lonicera tenuipes*) pochodzący z Japonii czy chiński **suchodrzew kosmatoowocowy** (*Lonicera chaetocarpa*). Niewielkie krzewy obydwu gatunków rosną po prawej stronie drogi za młodymi drzewami **orzecha czarnego** (*Juglans nigra*). Nieco w głębi, z prawej strony drogi, rosną dwa wysokie krzewy **suchodrzewu Maacka** (*Lonicera maackii*), którego stosunkowo duże białe kwiaty bardzo obficie pokrywają gałązki, a owoce przybierają barwę szkarłatnoczerwoną. Suchodrzew Maacka pochodzi z Chin i jest jednym z najpiękniejszych krzewów ozdobnych, nie tylko wśród suchodrzewów.

Nieopodal posadzono kilka odmian buków, m.in. 'Rohan Obelisk' o wąskiej koronie, 'Rohan Trompenburg' i 'Tricolor'. Liście tych odmian są lekko wcinane i purpurowe. Między bukami, po podporze z pnia, wspina się **bluszcz** (*Hedera helix*), **hortensja pnąca** (*Hydrangea petiolaris*) i **przywarka japońska** (*Schizophragma hydrangeoides*).

Nieco dalej od drogi (także z prawej strony) rosną drzewa innych gatunków buków. Na

uwagę zasługuje **buk japoński** (*Fagus japonica*) mający niewielkie, ostro piłkowane liście i **buk wschodni** (*Fagus orientalis*), rosnący nad płytkim rowem.

Blżej drogi rośnie piękne, kilkudziesięcioletnie drzewo **buka czerwolistnego** (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'). Warto zwrócić uwagę na liście, intensywnie purpurowe wiosną.

Dochodzimy do okazałego drzewa **topoli białej** (*Populus alba*), rosnącej z lewej strony drogi. W głębi widoczne są inne, równie potężne drzewa tego gatunku o wysoko wznoszących się, szerokich koronach i prostych pniach. Topola biała jest gatunkiem krajowym. W starych parkach była bardzo często sadzona, zwłaszcza na wilgotnych glebach i nad wodami. Drzewo to w sprzyjających warunkach osiąga imponujące rozmiary. Egzemplarze tutaj rosnące liczą około 100 lat.

Z prawej strony drogi rozpoczyna się kolekcja brzoź. Można tu oglądać różne gatunki, zarówno krajowe – **brzozę brodawkowatą** i **omszoną** (*Betula pendula* i *B. pubescens*), jak i obce – azjatyckie i północnoamerykańskie. Szczególnie dekoracyjne brzozy to wschodnioazjatycka **brzoza Maksymowicza** (*B. maximowicziana*) wyróżniająca się dużymi, sercowatymi liśćmi, niepodobnymi do liści innych brzoź oraz północnoamerykańskie: **brzoza żółta** (*B. lutea*) o brązowej korze i podobna do niej **brzoza wiśniowa** (*B. lenta*). Z gatunków wschodnioazjatyckich rośnie tu również **brzoza Ermana** (*B. ermanii*) i **brzoza Jacquemonta** (*B. jacquemontii*), obie mają piękną, błyszczącą korę.

Po lewej stronie drogi mijamy trzypniowdrzewo **kasztanowca białego** (*Aesculus hippocastanum*), pod którym rosną niewielkie krzewy **suchodrzewu** (*Lonicera xylosteum* 'Compacta') wyselekcjonowanego w naszym Arboretum.

Po drugiej stronie drogi zwraca uwagę krzew północnoamerykańskiej **kłokoczki trójlistkowej** (*Staphylea trifolia* 'Pauciflora'), jej białe kwiaty zwisają w gronach. Owoce kłokoczki w postaci rozdętych torebek zawierają drobne twarde, brązowożółte nasiona.

Zbliżamy się do skrzyżowania i niewielkiego kręgu, od którego odchodzą w różnych kierunkach cztery drogi. Przed kręgiem z lewej strony mijamy kolekcję **kalin** (*Viburnum*). Rośnie tu kilka gatunków tych dekoracyjnych krzewów: **kalina Burkwooda** (*V. burkwoodii*) o liściach półzimozielonych i silnie pachnących kwiatach, **kalina śliwolistna** (*V. prunifolium*) z Ameryki Północnej i podobna do niej również północnoamerykańska **kalina kanadyjska** (*V. lentago*). Obydwa gatunki charakteryzują się eliptycznymi, ostro piłkowanymi liśćmi, kremowobiałymi kwiatami i granatowoczarnymi owocami. Wyrastają na wysokie krzewy i są bardzo wytrzymałe na mrozy.

Przy kręgu, do którego dochodzimy, rośnie bardzo wiele interesujących drzew i krzewów. Uwagę zwraca krzew **leszczyny** o żółtawych liściach (*Corylus avellana* 'Aurea'), szczególnie intensywnie zabarwionych w maju, w okresie rozwijania liści. Po przeciwnej stronie rośnie duży krzew leszczyny o charakterystycznych

Fot. ES

Suchodrzew Maacka

<http://rocin.pl>

Sosna karłowa

Fot. KI

gałęziach, jest to odmiana zwisająca (*C. avelana* 'Pendula'). Przed leszczyną, na niewielkiej polance, posadzono w ostatnim czasie kilka krzewów nowych odmian magnolii, które za kilka lat będą atrakcją tej części parku.

W głębi, wychylone w kierunku słońca, rosną drzewka **czerechmy Maacka** (*Padus maackii*), zwracają uwagę błyszczącą żółta-wobrazową korą. Czeremcha ta pochodzi z północno-wschodniej Azji, jest wytrzymała na mrozy, bardzo dekoracyjna, lecz rzadko spotykana w uprawie.

Z kręgu kierujemy się wąską ścieżką wprost na widoczny w głębi zabytkowy budynek z końca XVIII w., tzw. dom na piaskach (oddzielony od Arboretum parkanem), w którym w okresie międzywojennym mieściła się Dyrekcja Ogrodów Kórnickich. Z prawej strony ścieżki, tuż za zwisającą formą leszczyny, widzimy drzewo o dużych, pierzastych liściach, które jesienią przybierają kolor pomarańczowy i szkarłatny. Jest to **sumak leśny** (*Rhus sylvestris*) wywodzący się z Chin, Korei i Japonii, blisko spokrewniony z sumakiem lakowym (*R. verniciflua*) dostarczającym słynnej laki. Tuż obok rośnie drzewo **leszczyny chińskiej** (*Corylus chinensis*). Jej owoce otoczone są postrzępionymi, zielonymi okrywkami. Jest to je-

dyny okaz tego gatunku w Arboretum. Za leszczyną chińską widoczne są drzewa **korkowców** o szerokich koronach i grubej, korkowatej korze na pniu (*Phellodendron japonicum* i *Ph. amurense*). Pierzaste liście korkowców wydzielają charakterystyczny zapach. Jesienią dojrzewają czarne owoce – pestkowce, które są bardzo chętnie zjadane przez ptaki. Korkowce, szczególnie **korkowiec amurski**, są cennymi drzewami ozdobnymi, coraz częściej u nas stosowanymi w zadrzewieniach osiedlowych. Odnaczają się wysoką wytrzymałością na suszę i na mrozy.

Z lewej strony ścieżki znajduje się stary ogród skalny (alpinarium), urządzony tu w latach trzydziestych. Niewielki stawek z przepływającą wodą otaczają ułożone z głazów granitowych pagórki i małe wąwozy. W chwili zakładania ogrodu wysadzone tu zostały bardzo liczne karłowe, barwne i pokrojowe formy różnych gatunków drzew i krzewów, głównie iglastych. Od czasu założenia alpinarium minęło ponad 70 lat. W tym czasie wiele form, nawet karłowych, wyrosło na drzewa lub wysokie krzewy, liczne okazy zmarły w czasie surowych zim, z pierwotnej roślinności pozostało niewiele. Część roślin trzeba było usunąć ze względu na zbyt duże zagęszczenie,

powstające w miarę rozrastania się drzew i krzewów. Miejsce roślin zamierających, zniszczonych przez wiatry, okiść śniegową i mrozy zajmują dosadzone nowe drzewa i krzewy. Ścieżka, którą idziemy, jest również fragmentem ogrodu skalnego. Wzdłuż tej części trasy zwiedzania rośnie bardzo wiele rzadkich gatunków, odmian i form. Nie wszystkie można w tak krótkim przeglądzie wymienić i scharakteryzować.

Wiele unikalnych drzew i krzewów rośnie z prawej strony ścieżki, którą idziemy. Zwraliśmy już uwagę na interesujące okazy sumaka leśnego i leszczyny chińskiej. Blisko ścieżki rośnie krzew **kolkwicii chińskiej** (*Kolkwitzia amabilis*), który kwitnie w drugiej połowie maja. Kolkwicia jest mało znanym, ale wartościowym krzewem ozdobnym. Tuż obok widzimy kępę **złotlinu chińskiego** odmiany **pełnokwiatowej** (*Kerria japonica* 'Pleniflora'). Jest to krzew charakteryzujący się prostymi jasnozielonymi pędami. W maju gałązki pokrywają się pomarańczowożółtymi kwiatami.

Dochodzimy do miejsca, skąd widoczny jest niewielki stawek w alpinarium. Tuż przy ścieżce rośnie nisko rozpostarty krzew **cisa** o żółtawo zabarwionych igłach. Jest to odmiana złocista (*Taxus baccata* 'Aurea Nova'), wyhodowana w Arboretum Kórnickim.

Obok cisa dostrzeżemy krzewiasty okaz **sosny karłowej** (*Pinus pumila*) ze srebrzystymi igłami. Jest to gatunek blisko spokrewniony z limbą syberyjską, występujący na rozległych obszarach Azji północno-wschodniej. Sosna ta tworzy w górach i na nizinach zwarte zarośla podobnie jak u nas kosodrzewina. Za sosną karłowatą rośnie wysoki okaz **cyprysika groszkowego**, którego zwisające gałązki mają kolor złocistożółty. Jest to odmiana **nitkowata złocista** (*Chamaecyparis pisifera* 'Filifera Aurea') odznaczająca się wolnym wzrostem, ale bardzo wytrzymała na niskie temperatury.

Również z lewej strony ścieżki, tuż nad stawkiem, rośnie duży, silnie rozrośnięty egzemplarz **klonu grabolistnego** (*Acer carpinifolium*) pochodzącego z Japonii. Jest to jeden z najoryginalniejszych niskich klonów japoń-

skich o pojedynczych, ostro ząbkowanych liściach podobnych do graba.

Po drugiej stronie ścieżki widoczna jest grupa drzew iglastych. Widzimy tu kilka egzemplarzy rzadko spotykanej **iodły wiotkiej** (*Abies nephrolepis*), mającej delikatne, miękkie igły. Iodła ta, blisko spokrewniona z iodłą syberyjską, występuje we wschodniej Syberii, na Sachalinie i w północnej Korei. Obok iodły wiotkiej rosną **świerki serbskie** (*Picea omorika*), charakteryzujące się wąską koroną. Za nimi widoczne są młode, kilkunastoletnie **iodły mandzurskie** (*Abies holophylla*) o łuszczącej się na pniach korowinie. Iodła ta pochodzi z północno-wschodnich Chin i z obszaru nadamurskiego. Jest bardzo wytrzymała na niskie temperatury, ale mało jeszcze rozpowszechniona w uprawie.

Za grupą jodeł i świerków serbskich, tuż przy dróźnie, rośnie wysokie drzewo metasekwoi chińskiej (*Metasequoia glyptostroboides*). Jest to najstarszy w Arboretum okaz tego drzewa, którego igły na zimę opadają. Pierwsze nasiona metasekwoi, odkryte w Chinach Środkowych (Sycuan) w roku 1942, zostały przysłane do Arboretum w 1948 r. Wyrosły tylko dwie siewki, jedna zginęła po 2-3 latach, a druga to drzewo, które możemy podziwiać. Liczy więc obecnie około 60 lat i mierzy 16 m wysokości. Metasekwoję rozmnaża się z nasion, z sadzonek zielnych i zdrewniałych.

Inne drzewa tego gatunku, rosnące obecnie w Arboretum, pochodzą albo z rozmnażania wegetatywnego, albo z nasion przesyłanych w latach późniejszych. Metasekwoja najlepiej rośnie na glebach wilgotnych lub nad wodami. Okazała się drzewem wytrzymałym na niskie temperatury. W naszych warunkach klimatycznych nie zaobserwowano dotychczas obradzenia nasion zdolnych do kiełkowania.

Za metasekwoją zobaczymy wysokie, do samej ziemi ugałęzione, drzewa **żywotnika olbrzymiego** (*Thuja plicata*). Żywotnik ten po-

Magnolia gwiaździsta

Fot. KIND

Owocostan magnolii

Fot. ES

chodzi z zachodniej Ameryki Północnej, gdzie w wielogatunkowych lasach iglastych wyrasta na potężne drzewa o wysokości do 60 m i 3 m średnicy pnia. Również w naszych warunkach rośnie bardzo szybko i osiąga znaczne rozmiary, zwłaszcza na żyznych, wilgotnych glebach i w okolicach o dość obfitych opadach. Obecnie tu okazy żywotnika olbrzymiego liczą około 80 lat i osiągają wysokość ponad 25 m.

Zbliżamy się do końca ścieżki. Dominują tu magnolie. Najbliżej dróżki znajdują się krzewy **magnolii gwiaździstej** (*Magnolia stellata*) o wielopłatkowych białych lub różowawych kwiatach. Pochodzi ona z Japonii i jest bardzo wytrzymała na mrozy. Za magnoliami gwiaździstymi rośnie kilka krzewów **magnolii pośredniej** (*Magnolia x soulangeana*), której kwiaty są duże pucharowate, białe albo mniej lub bardziej różowe. Magnolia pośrednia jest mieszańcem dwóch chińskich gatunków – *M. liliiflora* i *M. denudata*, otrzymanym we Francji na początku XIX w. Obecnie należy do najczęściej sadzonych magnolii w krajach, w których pozwalają na to warunki klimatyczne. Również w Polsce, szczególnie w województwach zachodnich, jest często spotykana w miastach.

Nieco w głębi kwatery rosną krzewy innych odmian magnolii pośredniej, między innymi 'Speciosa' o dużych, purpuroworóżowych kwiatach i 'Alba Superba', o kwiatach czysto białych. Z lewej strony kręgu (patrząc na widoczny przed nami budynek) rośnie stare drzewo **magnolii japońskiej** (*Magnolia kobus*)

z wieloma nisko nad ziemią rozgałęzionymi pniami i bardzo szeroką koroną. Wczesną wiosną, przed rozwojem liści (druga połowa kwietnia), korona drzew pokrywa się białymi kwiatami. Jesienią widoczne są wśród liści poskręcane, szyszkowate owocostany magnolii, z których wypadają po dojrzeniu ciemnoczerwone nasiona. Magnolia japońska występuje w lasach północnej Japonii, w naszych warunkach wytrzymuje mroźne zimy. Magnoliowy zakątek jest najatrakcyjniejszy w pierwszych dniach maja, w okresie kwitnienia tych krzewów.

Przechodzimy wąską ścieżką przez mostek na rowie doprowadzającym wodę do stawku w alpinarium. Jeszcze przed mostkiem, z prawej strony, rośnie drzewo **magnolii drzewistej** (*Magnolia acuminata*) znanej nam już z poprzednich odcinków trasy zwiedzania Arboretum. Za mostkiem, z lewej strony, rosną dwa stare buki i równy im wiekiem **dąb szypułkowy** (*Quercus robur*). Dochodzimy do drogi, którą skręcamy w lewo. Na narożniku, z prawej strony, obok pnia brzozy zważymy niewielkie drzewko **cisa japońskiego** (*Taxus cuspidata*) o regularnej koronie i prostym pniu. Cis japoński jest znacznie odporniejszy na niskie temperatury od europejskiego cisa pospolitego, lecz spotkać go można jedynie w kolekcjach dendrologicznych.

Na przeciwnym narożniku znajduje się wielopniowe drzewo **dawidii chińskiej** (*Davidia involucrata*). Jest to największy w Arboretum okaz tego wyjątkowego chińskiego drzewa, poznaliśmy je już wcześniej na sekcji 12.

W ostatnich latach corocznie korona drzewa jest pokryta kwiatami, w czasie kwitnienia wygląda, jakby było obwieszane chusteczkami, dlatego też nazywane jest „drzewem chusteczkowym” lub „drzewem duchów”.

Przechodzimy drogą w kierunku alpinarium, mając teraz po lewej stronie stawek i ułożone z głazów pagórki. Z prawej strony rosną stare wysokie olchy o prostych pniach, po których wspina się **winobluszcz** (*Parthenocissus quinquefolia*). **Olsza czarna** (*Alnus glutinosa*) związana jest z siedliskami wilgotnymi i glebami torfiastymi wytworzonymi z torfów niskich, występuje przy źródłiskach i wolno płynących strumieniach. Tworzy zespoły zwane olsami. W tym miejscu uwagę zwraca bujne runo, w skład którego wchodzi: śnieżycza wiosenna, kokoryczka, czosnek niedźwiedzi, smotrawa, konwalijka dwulistna i paproć – pióropusznik. Rosnące w głębi olsze są samosiewami z lat 40. ubiegłego wieku, liczą więc 70 lat. Mają blisko 26 m wysokości i 70-90 cm średnicy pnia.

Po wysokim pniu starej olchy rosnącej przy rowie odprowadzającym wodę ze stawku w alpinarium, wspina się krzew o okrągłych liściach i dużych, baldachowatych kwiatostanach. Jest to **hortensja pnąca** (*Hydrangea petiolaris*) pochodząca z Japonii i Korei. W pełni lata pokazują się białe kwiaty w płaskich baldachogronach. Pędy przytwierdzają się bardzo silnie do pnia drzewa za pomocą korzeni czepnych wrastających w szczeliny kory. Hortensja pnąca jest krzewem bardzo odpornym na mrozy, wymaga jednak żyznej, wilgotnej gleby i ocienionych stanowisk.

Po lewej stronie drogi rośnie również wiele rzadkich roślin. Niektóre z nich już poznaliśmy, przechodząc z drugiej strony alpinarium. Tak więc ponownie z bliska możemy obejrzeć drzewkowaty okaz **cyprysika** ze złocisto zabarwionymi delikatnymi, zwisającymi gałązkami (*Chamaecyparis pisifera* ‘Filifera Aurea’).

Blisko drogi rośnie świerk o drobnych igłach i zwisających gałązkach. Jest to odmiana **świerka pospolitego** (*Picea abies* ‘Rotenhausii’) znaleziona w Czechach, a nieco dalej dostrzecz

Fot. KND

możemy odmianę o gęstej, wąskiej, stożkowatej koronie (*P. abies* ‘Fredrowiana’), pochodzącą z Fredrowa k/Lwowa.

Z lewej strony drogi rosną **żywotnikowce** (*Thujaopsis dolabrata*), podobne do żywotnika (*Thuja*), lecz o grubszych, spłaszczonych gałązkach, pokrytych błyszczącymi łuskowatymi igłami. Na spodniej stronie gałązek widoczne są kredowobiałe plamy. Żywotnikowiec pochodzi z Japonii, gdzie w lasach wyrasta na wysokie drzewa. U nas jest tylko niewielkim drzewkiem o regularnej, gęstej, stożkowatej koronie. Rośnie wolno i w uprawie spotykany jest tylko w kolekcjach dendrologicznych. Przed kręgiem, z lewej strony, uwagę zwraca drzewo iglaste z sztydłowatymi igłami. Jest to **szydlica japońska** (*Cryptomeria japonica*). W Japonii jest jednym z ważniejszych drzew leśnych dostarczającym cennego drewna. U nas rośnie wolno i przemarza podczas surowych zim.

Dochodzimy do kręgu, od którego kierujemy się pierwszą drogą w prawo.

Po prawej stronie drogi, którą idziemy (kwarta 5a), znajduje się kolekcja **leszczyn** (*Corylus*), a dalej kolekcja brzoź. Wśród leszczyn, obok poznanych już wcześniej gatunków i odmian (*C. chinensis*, *C. avellana* ‘Pendula’, *C. avellana* ‘Aurea’), rosną inne interesujące

gatunki o różnej formie wzrostu (krzewiaste i drzewiaste), różnorodnych owocach i liściach. Wymienić należy: **leszczynę rogową** (*C. cornuta*), pochodzącą z Ameryki Północnej, **leszczynę amerykańską** (*C. americana*), wyrastającą na wysokie krzewy, **leszczynę japońską** (*C. sieboldii*) o rurkowatych owocach, a także drzewiastą **leszczynę turecką** (*C. colurna*). Ten ostatni gatunek reprezentowany jest w kolekcji przez kilka młodych okazów. Jest to drzewo charakteryzujące się wyraźnie odznaczającym się pniem i regularną, stożkową koroną. Jest bardzo wytrzymałe na mrozy, suszę oraz na zanieczyszczenia powietrza w miastach. To jedno z najcenniejszych drzew alejowych i przyulicznych, niestety, mało jeszcze u nas rozpowszechnionych.

Przy drodze rosną trzy stare **platany** (*Platanus x hispanica* 'Acerifolia') o gładkich pniach, a z lewej strony (kwatery 6a) zwracają uwagę prostymi pniami i grubymi konarami okazałe, wysokie **topole białe** (*Populus alba*). Pod topolami znajduje się kolekcja **kalin** (*Viburnum*) i **suchodrzewów** (*Lonicera*). Szczególnie interesująca jest **kalina wonna** (*V. farreri*) pochodząca z Chin. Różowawe pachnące kwiaty ukazują się wczesną wiosną (marzec-kwiecień) przed rozwojem liści. Bardzo często jednak pączki kwiatowe widoczne już jesienią zimą przemarzają i wówczas krzewy nie kwitną.

Nieco dalej, blisko ścieżki, rośnie niewielki krzew **kaliny koreańskiej** (*V. carlesii*) z niemal okrągłymi kutnerowatymi liśćmi. Różowobiałe kwiaty tej kaliny odznaczają się silnym, przyjemnym zapachem.

W kolekcji brzoź, która po prawej stronie ciągnie się wzdłuż drogi, rośnie kilkanaście gatunków. Uwagę zwracają brzozy o prawie czarnej korze, jak np. **brzoza czarna** (*Betula obscura*), występująca również w naszych lasach, a także obce gatunki o ciemnej, „niebrzozowatej” korze, jak północnoamerykańska **brzoza żółta** (*B. lutea*) o korze wiśniowobrazowej. Rośnie tu także azjatycka **brzoza Ermana** (*B. ermanii*) oraz **brzoza himalajska** (*B. utilis*), które charakteryzują się śnieżnobiałą, gładką korą na pniu.

Z lewej strony, za kilkoma niewysokimi **grabami** (*Carpinus*), widzimy szeroką, nisko osadzoną koronę drzewa **surmii bignoniowej** (*Catalpa bignonioides*). Uwagę zwracają jej duże liście i okazałe białe, wewnątrz fioletowo nakrapiane kwiaty zebrane w efektowne wiechy. Owoce, długie, cienkościenne torebki, pozostają na drzewie przez całą zimę. Surmia pochodzi z południowo-wschodniej Ameryki Północnej. Naprzeciwko surmii, z prawej strony rośnie wysoki krzew **klonu winolistnego** (*Acer cissifolium*) pochodzącego z Japonii, ma on trójlistkowe liście, a jego owoce zwisają w długich gronach. Jest to gatunek bardzo rzadko u nas spotykany, dość odporny na mrozy i szczególnie dekoracyjny jesienią, kiedy liście przebarwiają się na żółto i czerwono. Przy drodze, na rabacie, rosną różne krzewy ozdobne, między innymi odmiany krzewuszek, tawułów oraz młode magnolie.

Dochodzimy do skrzyżowania dróg. Przed skrzyżowaniem, po obu stronach, rosną krzewy **lilaka chińskiego** (*Syringa chinensis*) o drobnych kwiatach zebranych w okazałe, zwisające wiechy. Wbrew nazwie przyjętej w różnych krajach i w różnych językach, lilak ten nie ma nic wspólnego z Chinami. Jest mieszańcem powstałym w 1777 r. w Ogrodzie Botanicznym w Rouen we Francji i szeroko rozpowszechnionym w uprawie w wielu krajach.

Leszczyna turecka

Fot. ES

W dali
widoczna
grupa
metasekwoi
chińskich

Fot. KND

Z miejsca na skrzyżowaniu dróg otwiera się piękny widok na rozległe łąki i widoczny w głębi staw. Nasza trasa prowadzi w prawo obok krzewu **kaliny hordowiny** (*Viburnum lantana*), której kutnerowe liście są szerokie i grube. W maju krzew pokrywa się białymi kwiatami zebranymi w płaskie baldachogrona, a już w lecie dojrzewają jagodowate owoce (pestkowce), które przed dojrzewaniem przebarwiają się na czerwono, a w miarę dojrzewania przybierają zabarwienie czarne. Kalina ta pochodzi z południowo-wschodniej Europy i z zachodniej Azji. W Polsce rośnie dziko w Tatrach. Jest bardzo cennym krzewem ozdobnym, odpornym na suszę i zanieczyszczenie powietrza.

Droga, którą idziemy, wysadzona jesionami, biegnie po sztucznie usypanej grobli i przecina podmokłe łąki i kanał. W głębi łąki, z prawej strony (w odległości około 100 m), widoczna jest duża grupa **metasekwoi chińskich** (*Metasequoia glyptostroboides*). Tutaj metasekwoje zostały posadzone na wilgotnej, torfiastej glebie i okazało się, że takie warunki najbardziej im odpowiadają. Drzewa rosną bardzo szybko i w zwartej grupie tworzą proste, oczyszczone z bocznych gałęzi pnie.

Blisko drogi, również z prawej strony, rośnie **dereń drzewiasty** (*Cornus controversa*) o ciemnopurpurowej korze i piętrowo ułożonych bocznych gałęziach. Pod koniec maja lub na początku czerwca pojawiają się na drzewku białe kwiaty zebrane w płaskie, baldachowate kwiatostany. Odporny na mrozy dereń drze-

wiasty pochodzi z Chin i Korei. Jesienią liście przybierają kolor pomarańczowy i szkarłatny.

Za mostkiem, przy drodze, posadzono przed kilkunastu laty platany, na miejsce wyrwconych przez wichurę jesionów.

Zbliżając się do końca drogi wysadzonej platanami, widzimy po prawej stronie drzewa różnych gatunków i mieszańców kasztanowców. Kolekcja kasztanowców została posadzona w latach trzydziestych. Szeroką, kopulastą koroną zwraca uwagę najbliższą rosnące, piękne drzewo **kasztanowca japońskiego** (*Aesculus turbinata*). Jest on podobny do kasztanowca zwyczajnego, różni się głównie owocami, które nie są kolczaste, lecz gładkie i rdzawobrazowe.

Fot. KND

Za kasztanowcem japońskim rośnie północnoamerykański **kasztanowiec gładki** (*A. glabra*), kwitnący na żółto. Jeszcze dalej, za koronami drzew dwóch wyżej wymienionych gatunków, rośnie zakwitająca na czerwono **kasztanowiec czerwony** (*A. x carnea*). Jest mieszańcem **kasztanowca zwyczajnego** i północnoamerykańskiego **kasztanowca krwistego** (*A. pavia*). Kasztanowiec czerwony jest u nas często spotykany w miastach, a także w starych parkach. Tuż za skrzyżowaniem widoczny jest krzewiasty **kasztanowiec drobnokwiatowy** (*A. parviflora*), rozrastający się szeroko i tworzący regularną, kopulastą kępę. Ten gatunek kwitnie u nas bardzo późno, dopiero w lipcu. Białe kwiaty z długimi czerwonymi przęciami zebrane są w wyprostowane, sterczące ponad koronę krzewu, okazałe kwiatostany o wysokości do 30 cm. W ojczyźnie (południowo-wschodnia Ameryka Północna) kwiaty tego krzewu są zapylane przez kolibry!

Z prawej strony mijamy krzewy **forsycji koreańskiej** (*Forsythia ovata*), zakwitającej bardzo wczesnie, często już w marcu, oraz posadzone przed kilku laty młode krzewy jaśminowców, berberysów, tawuł, wiśni japońskich i innych.

Kierujemy się ku Zamkowi i ku wejściu do Arboretum. Dochodzimy do miejsca, z którego rozpoczęliśmy zwiedzanie.

Trasa 2

Proponujemy również nieco inną trasę zwiedzania, rozpoczynającą się od alei lipowej, do której dochodzimy od strony Pawilonu. Kierujemy się w prawo, gdzie rośnie kilkanaście najstarszych lip, z wypróchniałymi pniami i odłamanymi przez burze konarami. Liczba tych sędziwych drzew zmniejsza się z każdym rokiem. Za lipami zachował się także rząd starych **grabów** (*Carpinus betulus*), które są również pozostałością dawnego parku francuskiego z XVIII w. Pod lipami i grabami wyrósł w ostatnich kilkudziesięciu latach zwarty młodnik cisowy. Cisy obsiewają się na terenie całego Arboretum, lecz tu jest ich szczególnie dużo

i tworzą gęsty zagajnik. Z lewej strony alei otwiera się widok na podmokłą łąkę z kępami **wierzby szarej** (*Salix cinerea*) i **derenia białego** (*Cornus alba*). Dochodzimy aleją do szerokiego kręgu, od którego rozchodzą się drogi boczne. Tu kończył się dawny park francuski. Dalej, w kierunku Bnina, jeszcze na początku XIX w. były pola i łąki. Na starym planie z 1825 r. zaznaczone są nawet dwa wiatraki. Tereny te zostały wykupione przez Tytusa Działyńskiego i włączone do parku około roku 1850. Na przedłużeniu alei lipowej, przy ówczesnej drodze, posadzono **dęby szypułkowe** (*Quercus robur*), które dzisiaj są okazałymi 150-letnimi drzewami o wysokości ponad 30 m. Na początku tej alei, po prawej stronie, spotkamy pojedyncze drzewa **dębu czerwonego** (*Quercus rubra*) i **dębu bezszypułkowego** (*Q. petraea*).

Ta część parku, poza kręgiem, gdzie się znajdujemy, to tzw. część leśna. Rosną tu głównie krajowe gatunki drzew liściastych, przede wszystkim dęby, graby, buki i klony.

Wróćmy do części kwatery 19, która zajmuje powierzchnię między kręgiem i dwoma drózkami odchodzącymi w prawo. Znajduje się tu kolekcja **jodeł** (*Abies*), na którą składa się wiele rzadkich i oryginalnych gatunków. Blioko kręgu rosną jodły o wąskiej, wysmukłej koronie i białych igłach od spodu. Jest to **jodła Arnolda** (*Abies x arnoldiana*), mieszańiec **jodły koreańskiej** (*A. koreana*) i **jodły Veitcha** (*A. veitchii*). Za nimi wznosi się wąska korona nieco przechylonego **żywotnika zachodniego** (*Thuja occidentalis*). Jest to jedno z najstarszych drzew tego gatunku w Arboretum. Mierzy około 20 m wysokości i liczy ponad 100 lat. Gatunek ten był jednym z pierwszych drzew północnoamerykańskich sprowadzonych do Europy około 1545 r.

Do najszybciej rosnących należy **jodła olbrzymia** (*Abies grandis*) z zachodniej Ameryki Północnej. W kolekcji rosną dwa piękne okazy tego drzewa, ich gęste korony są szeroko stożkowate. Należy wymienić również jodły japońskie: **jodłę nikko** (*A. homolepis*), **jodłę Veitcha** (*A. veitchii*) o igłach kremowobiałych od spodu oraz **jodłę mandżurską** (*A. holophylla*), która odznacza się ostrymi, jasnozielonymi igłami i łuszczącą

się strzępiasto korą na pniu. W zagłębieniu rosną liczne **jodły greckie** (*A.cephalonica*) o ciemnozielonych i kłujących igłach.

Na skraju zagłębienia rosną krzewy kilkunastu gatunków **irg** (*Cotoneaster*), na których w czerwcu pojawiają się białe lub różowawe kwiaty, a w sierpniu barwne owoce. Liście irg przybierają jesienią kolor czerwony, pomarańczowy lub żółty.

Wracamy do kręgu i kierujemy się drogą w lewo, w kierunku łąk obok kamienia z tablicą poświęconą Kajetanowi Wincentemu Kielisińskiemu (1808-1849), bibliotekarzowi, grafikowi i powstańcowi z okresu Wiosny Ludów.

W grupie wysokich drzew po lewej stronie rosną krajowe gatunki: wiązy, jesiony i topole białe. Gęste podszycie tworzą zarośla **śnieguliczki białej** (*Symphoricarpos albus*). Krzew ten pochodzi z Ameryki Północnej, bardzo często możemy go spotkać w starych parkach. Jest mało wymagający w stosunku do światła i wytrzymały na suszę. Rozrasta się za pomocą podziemnych rozłogów, zajmując coraz większą powierzchnię.

Po prawej stronie drogi widzimy grupę drzew iglastych. Uwagę zwracają szeroko rozrośnięty **cis** (*Taxus baccata*), **świerki chińskie** (*Picea montigena*) o grubych sztywnych igłach oraz **świerki serbskie** (*Picea omorika*).

Po obu stronach dróżki rozpościera się widok na naturalne łąki, które wiosną są często zalane wodą. Po prawej stronie, tuż przy drodze rośnie niewielkie drzewko **jesionu mannowego** (*Fraxinus ornus*), którego białe, pachnące kwiaty zebrane są w gęste wiechy. Pochodzi z południowej Europy i zachodniej Azji. Nieco dalej zwraca uwagę drzewo **igliczni trójcierniowej** (*Gleditsia triacanthos*). Jest to gatunek północnoamerykański należący do rodziny strączkowatych podobnie jak robinia. Liście pierzaste, o drobnych listkach, przebarwiają się jesienią na żółto. Zimą i jesienią widoczne są na drzewie długie czerwono-brązowe taśmowate, skręcone strąki. Kwiaty są niepozorne, zielonkawe, ale miododajne. Charakterystyczną cechą tego gatunku są także potężne, rozgałęzione ciernie wyrastające wprost z pnia. Ten gatunek opisywaliśmy już na początku naszego spaceru. Tu jednak oglądamy drzewo odmiany bezbronnej (f. *inermis*) bez cierni.

Z lewej strony, patrząc przez rozległą, naturalną łąkę, zobaczymy wśród drzew zamek. Przy drodze rosną trzy okazałe drzewa **dębu czerwonego** (*Quercus rubra*) o gładkiej korze i ostro klapowanych liściach, które jesienią cieszą oczy kolorem szkarłatnobrazowym. Wówczas można też oglądać duże, kuliste żołędzie w szerokich płaskich miseczkach. Dąb

Śnieżycy wiosennej

czterwony pochodzi z Ameryki Północnej. Bardzo często sadzony był w lasach i w parkach. Wczesną wiosną, w marcu, pod dębami możemy obserwować zwarty łan **śnieżycy wiosennej** (*Leucojum vernalis*), która występuje dziko w lasach podgórskich i górskich w Sudetach i Karpatach Wschodnich. Białe dzwonkowate kwiaty, pojawiające się w okresie przedwiośnia spotkamy jeszcze w wielu miejscach w Arboretum.

Nad kanałem, przy mostku, rosną potężne, około 160-letnie **platany** (*Platanus x hispanica* 'Acerifolia'). Za kanałem, z lewej strony, rozpoczyna się sekcja 18 z dużymi grupami starych drzew, głównie krajowych, rozdzielona wąskim przesmykiem z widokiem na staw, dalekie łąki i zadrzewienia północnej części Arboretum. Z prawej strony drogi zwraca uwagę okazały **dąb szypułkowy** (*Quercus robur*) oraz znajdujący się tuż za nim **jesion wyniosły** (*Fraxinus excelsior*), który jeszcze wiele razy pojawi się w tej części parku.

Na niewielkiej łączce przygotowano polanę edukacyjną.

Za nią widoczna jest duża grupa drzew, głównie iglastych, z wysoko wznoszącymi się

koronami **sosen czarnych** (*Pinus nigra*). Na skraju tej grupy rosną młodsze drzewa iglaste: świerki serbskie, srebrzyste, pospolite i cisy.

Dochodzimy do skrzyżowania dróg. W lewo ścieżka prowadzi w kierunku stawu, a tuż za nią, na kilku arach, rozpościera się łan **śnieguliczki** (*Symphoricarpos albus*). W zaroślach tych krzewów oglądamy wysoko oczyszczone **pnie jesionów** (*Fraxinus excelsior*). Jest to najpiękniejsza grupa tych drzew w parku, osiagająca wysokość 34 m. W sąsiedztwie jesionów rośnie wysoka sosna wejmutka, a nieco głębiej kilka wyniosłych **modrzewi europejskich** (*Larix decidua*). Idziemy dalej, mając po lewej stronie zarośla śnieguliczki, a po prawej gęstą ścianę **cisów** (*Taxus baccata*), oddzielającą Arboretum od ulicy Parkowej. Jest to drugie co do wielkości skupisko cisów w parku. Obok starych, ponadstuletnich okazów można tu zobaczyć liczny różnowiekowy samosiew. Wśród cisów wznoszą się gonne **pnie sosen czarnych** (*Pinus nigra*), które osiągnęły tu wysokość 30 m. W drugiej połowie XIX w. posadzono w parku kórnickim wiele sosen czarnych i z tego okresu pochodzą spotykane po drodze

Fot. KND

Cis

okazy tego cennego gatunku. W lukach między cisami posadzono kilka lat temu **żywotnik olbrzymi** (*Thuja plicata*) i **choinę kanadyjską** (*Tsuga canadensis*), gatunki pochodzące z Ameryki Północnej.

Z lewej strony, w dali, widoczny jest staw i rosnące wokół drzewa, z których najbardziej interesujące są **metasekwoje chińskie** (*Metasequoia glyptostroboides*), rosnące w dużej grupie. Metasekwoja została znaleziona w Chinach po raz pierwszy w 1942 r. w prowincji Syczuan. Jej odkrycie było wielką rewelacją przyrodniczą. Nasiona nowo odkrytego drzewa trafiły do amerykańskich i europejskich ogrodów botanicznych. Arboretum dostało pierwsze nasiona w 1948 r. Najstarszy okaz uzyskany z tych nasion zobaczymy w dalszej naszej wędrówce na kwaterze 3.

Na rozległej łące rośnie spora grupa różnowiekowych **modrzewi europejskich** (*Larix decidua*). Najokazalsze z nich to 80-letnie **modrzewie polskie** (*Larix decidua* var. *polonica*) pochodzące z lasów koło Grójca. Modrzew ten jest geograficzną odmianą modrzewia europejskiego. Odnacza się szybkim wzrostem i jest cennym drzewem leśnym. Z prawej strony wąski pas między drogą a ogrodzeniem zajmują różne drzewa iglaste: cisy, modrzewie, żywotniki, daglezie, sosny i świerki, które spełniają rolę zadrzewienia izolacyjnego.

Dochodzimy do następnego mostku na kanale odprowadzającym wodę z okolicznych pól

do stawu. Nad kanałem rosną potężne **olchy** (*Alnus glutinosa*) o prostych pniach, jest to jedna z najpiękniejszych grup starych, ponadstuletnich olch w Arboretum.

Za mostkiem wchodzimy w gęstą aleję lipową biegnącą łagodnym łukiem na długości blisko 200 m. Jest to tzw. Aleja Generałowej Zamoyskiej posadzona w 1890 r. i nazwana tak na cześć Jadwigi z Działyńskich Zamoyskiej (1830-1923), matki fundatora Władysława Zamoyskiego.

Na lewo od alei lipowej, tuż za kanałem, znajduje się bogata kolekcja lip. Wiele z nich odznacza się bardzo silnym zapachem kwiatów i znacznie późniejszą porą kwitnienia niż lipy krajowe. Z rzadkich i oryginalnych gatunków rosną tu drzewa **lipy srebrzystej** (*Tilia tomentosa*) z południowo-wschodniej Europy, **lipy Oliviera** (*T. olivieri*) z Chin, **lipy amurskiej** (*T. amurensis*), **lipy mongolskiej** (*T. mongolica*), **lipy koreańskiej** (*T. insularis*), **lipy japońskiej** (*T. japonica*) i **lipy Maksymowicza** (*T. maximowiczii*) pochodzącej z Japonii.

Nieco dalej, za szerokim pasem łąki, rozciąga się duża grupa drzew iglastych. Uwagę zwracają młode jeszcze okazy **cyprysika Lawsona** (*Chamaecyparis lawsoniana*) o regularnych, gęstych koronach z przewieszającymi się wierzchołkami oraz wysokie drzewo bałkańskiej **sosny rumelijskiej** (*Pinus peuce*) przypominającej sosnę wejmutkę. Obok niej rośnie najstarszy i największy w Arboretum okaz rzadko spotykanego gatunku **żywotnika japońskiego** (*Thuja standishii*) oraz szerokie krzewy złocistej odmiany **cisa** (*Taxus baccata* 'Aurea').

Z tła wyróżnia się sylwetka największego w naszych kolekcjach drzewa **modrzewia polskiego** (*Larix decidua* var. *polonica*), otrzymanego z nasion zebranych w 1922 r. na naturalnym stanowisku tego gatunku z Góry Chełmowej (G. Świętokrzyskie). Za modrzewiem rośnie drzewo **jodły nikko** (*Abies homolepis*) pochodzącej z Japonii.

Aleją lipową dochodzimy do kręgu, z którego w różnych kierunkach rozchodzi się 5 dróg. Trasa naszego spaceru łączy się tutaj z trasą pierwszą, opisaną wcześniej. ■

ARBORETUM KÓRNICKIE

A close-up photograph of magnolia flowers in bloom. The flowers are large, with white petals that have a soft pink or lavender tint. They are arranged in clusters on dark green branches. The background is a bright, clear blue sky, suggesting a sunny day. The overall scene is vibrant and natural.

Cykliczne imprezy edukacyjno-przyrodnicze

Wiosna w Arboretum

kwiecień – Zwiastuny wiosny, maj – Kwitnące magnolie,
Kiedy znów zakwitną białe bzy..., Azalie i różaneczniki

Jesień w Arboretum październik – Barwy jesieni

ISBN 978-83-925266-8-1

<http://rcin.org.pl>